



Fig. 1. Ydre, set fra sydvest. HJ fot. 1984. - *Exterior seen from the south-west.*

RUDS VEDBY KIRKE

LØVE HERRED

Kirken er i Roskildebispens jordebog ansat til seks øre.¹ 1483 og atter 1496 nævnes en sognepræst.² Der har formentlig altid eksisteret en nær forbindelse mellem kirken og ejerne af Vedbygård; men det tidligste vidnesbyrd herom er fra 1509, da Kirstine Eriksdatter Rosenkrantz, enke efter Jørgen Rud, betænkte kirken i sit testamente og bl.a skænkede 20 lybske mark til høj altertavlen (s. 994).³ 1567 besad Jørgen Rud patronatsretten, og kirken hørte under Vedbygård helt frem til 1. juli 1966, da den overgik til selveje. Siden 1500'erne, jfr. ↑præsterækketavle, har kaldet periodevis været forenet med Reerslev (s. 959), hvortil den var *anneks* indtil 2. juni 1980.

Kirken ligger midt i stationsbyen på en svag højning mellem søen ved herregården Vedbygård og Sorø-Kalundborg landevejen. Mod sidstnævnte hovedgade i syd og mod vest har kirkegården i det væsentlige bevaret gamle grænser, hvorimod der 1923 er sket en betydelig udvidelse mod nord og nordøst.⁵

Kirkegårdens hegn og indgange. Hegnsmurene omkring den gamle del af kirkegården stammer fra hovedrestaureringen 1859;⁶ dog er størsteparten af sydmuren flyttet nogle meter mod

nord i forbindelse med en ændring af vejføringsen 1940.⁷ Murene, der står blanke, er af kløvsten med enkelte skifter tegl under den indadvendte afdækning af vingesten. Ved gennem-brydning af nordmuren er der skabt forbindelse til kirkegårdens nyere afsnit, som hegnes af trådvæv og levende hegn. — Indtil 1859 hegnes kirkegården af et trestengærde, der allerede 1810 betegnedes som nedfaldent.

Hovedindgangen er en køreport med flankerende låger i vest. Åbningerne lukkes af brunbejdsede tremmefløje,⁸ ophængt i hvidtede piller, som leddeles af savskifter og udvendig prydes af forsænkede korsblændinger; afdækningen ommuredes 1881.⁵ En låge i syd til hovedgaden er etableret 1940 i forbindelse med murens tilbagerykning.⁹ - 1820 var den søndre låge en muret *portal*, hvis bue behøvede reparation.¹⁰

På den gamle kirkegård står tre hængeaske, og hovedindgangen flankeres udvendig af to store træer, henholdsvis elm og lind.

En bygning af røde teglsten og med saddeltag, afdækket af røde vingesten, er antagelig opført 1927 uden for kirkegårdens gamle nord-

vesthjørne.⁵ Den rummer *toiletter* og *redskabsrum*.

Der er brolagt *fortov* omkring kirken.

Kirken er et langhus, hvis vestlige del i hovedsagen udgøres af skibet til en bygning fra 1100'rne, mens den østlige del er et jævnbredt kor, som i senmiddelalderen afløste det oprindelige. Fra denne periode stammer tårnet og muligvis sydsidens våbenhus, der dog i sin nuværende skikkelse er fra 1859, da kirken underkastedes en hovedrestauration. Ved samme lejlighed indrettedes et sakristi og et vindfang (oprindelig forbeholdt kirkeejeren) på korets østre og nordre side. Nordsidens kapel er opført 1769. Orienteringen afviger mod syd.

Af den ældste stenkirke er kun skibets langmure bevaret. De er opført af *rå* og *kløvede marksten* over en svagt fremspringende *skrækantsokkel*, som ses mod nord. De bevarede østhjørner er sat af kvaderhugne sten. Fra nordkappellets loft bemærkes, at de udvendige mure har stået delvis dækket af en grov, grusblandet puds, hvorover hvidtelag, som ikke behøver være oprindelige. Bevarede levn på overvæggene viser, at rummet indvendig har

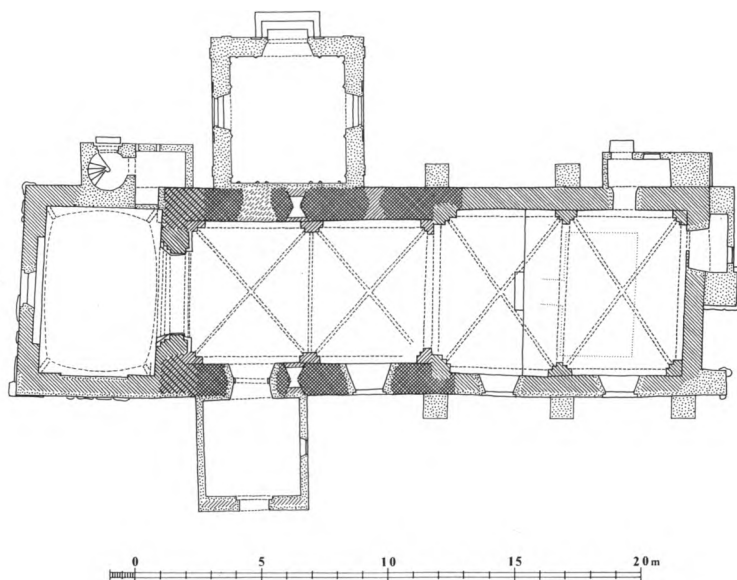


Fig. 2. Plan. 1:300. Målt af MB 1966, suppleret af HJ og tegnet af Marianne Nielsen 1984. Signaturforklaring s. 9. - *Ground-plan. Key on p. 9.*

været påført hvidtet puds. Murhøjden ved nordøsthjørnet andrager 5,5 m, målt fra soklens overside til undersiden af den nuværende gesims.

Skibets langmure har hver haft to *vinduer*. Af det østlige par skimtes omridset af nordsidens udvendig under tykke hvidtelag. Det vestlige par er derimod synligt fra loftstrummene. Her ses, at åbningerne er sat af granitkvadre og selve den rundbuede afdækning af kiledannede eller krumhugne sten. Oprindeligt stod vinduerne helt dækket af hvidtet puds, svarende til behandlingen af væggene. Den indre åbning måler i syd 140x90 cm, og lysningen, der sidder 65 cm inden for murflugten, er 71x28 cm; afstanden mellem issepunkt og murkrone er 56 cm. Endnu 1902 (jfr. fig. 3) sad den oprindelige

* *vinduesramme* på plads. Ved indlægning af el-installation blev den imidlertid fjernet, brækket itu og på anden måde beskadiget. 1968 indbragtes resterne til Nationalmuseet (inv.nr. D 174/1969). Rammen, der var af ét stykke egetræ, ca. 110x45 cm, er indsat samtidig med vinduets opmuring; den rundbuede vinduesåbning, som målte ca. 65x22 cm, har udvendig ca. 2 cm bred glasfals. I de lodrette karme er spor efter tre vindjern. En stump klart, grønligt **rudeglas*, sammenklæbet af to stykker, blev fundet i fylden i den murede undersmig og sammen med resterne af rammen indbragt til Nationalmuseet (inv.nr. D 175/1969). I nordsidens vindue synes en tilsvarende ramme fjernet på et tidligt tidspunkt og afløst af 7 mm tykt glas, afstivet af mindst to vandrette vindjern.

Syddøren er i brug, men helt omdannet 1859; omridset af den tilmurede norddør anes indvendig.

Ændringer og tilføjelser. Forholdsvis tidligt, formentlig engang i 1200'rne, er *vestgavlen* samt en halv meter af de tilgrænsende langmure revet ned og genopført af munkesten i munkskifte med bæltet af kridt (taggavlen). Den nye gavl forsynedes med et vindue, hvis øvre del er synlig fra skibets og tårnets loftstrum. Det er udvendig falset og afdækket med rundbuede rulskestetik, som også er benyttet i lysningens murede glasfals. Mod det indre er der

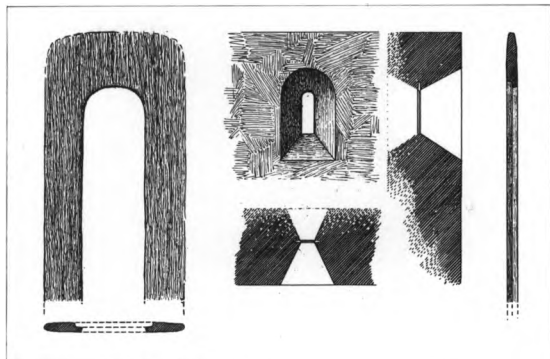


Fig. 3. Oprindeligt vindue i skibets sydmur med levn af *egetræsramme (s. 983). 1:25 (ramme) og 1:125 (vindue). Tegnet af C. M. Smidt 1902. Nationalmuseet. - *Original window in the nave's south wall with remains of oak *frame.*

smigede vanger og fladbuet afdækning. Bredden ved ydre murflugt er 64 cm, i lysningen 30 cm og mod det indre 95 cm. Indvendig har issepunktet i den delvis ødelagte afdækning tangeret den vestligste loftsbjælke, der ifølge aftryk i murværket har været ca. 20 cm høj. Udvendig er taggavlens fod markeret af savskifte, og tilsyneladende har gavlen, der ved tårnets opførelse er ombygget fra 16 skifter over dette prydskifte, haft glatte kamme. Øjensynlig har murværket altid stået blankt, såvel ude som inde. Dette sidstnævnte forhold samt vinduets højsiddende placering antyder muligheden af, at skibets ombyggede vestende har været afskiltet med et *†pulpitur?*, hvis hævede sæde i så fald belystes af vestvinduet. Situationen er i øvrigt ikke uden paralleller i amtet, jfr. Viskinge (Skippinge hrd.) og Vallekilde (Ods hrd.).

Skibet fik i middelalderens senere del, antagelig engang i 1400'rne to fag *hvælv*, som hviler på falsede vægpiller, der uden vederlagsmarkering bærer spidse, helstens skjoldbuer (den vestre er delvis slugt ved indgreb i gavlen i forbindelse med tårnets opførelse). Gjordbuen og ribberne, som i vesthvælvet mødes i toprude, er halvtstens. Der er lette overribber med trinkamme. I nordre svikkel af vesthvælvet vestre kappe anes en tilmuret *lem*. Murkronen har i forbindelse med hvælvslagningen faet en



Fig. 4. Indre, set mod vest. NE fot. 1981. - *Interior seen to the west.*

to skifter høj gesims, der mod nordkappellets loftsrum fremtræder med øvre, udkraget kopskifte.

Langhuskoret har ikke bevaret nærmere daterende enkeltheder, men stammer antagelig fra tiden 1450-1525. Materialet er munkesten, vekslende med bælter af marksten, som rimeligvis stammer fra det nedrevne kor. Østligst på nordmuren er bevaret en stump af den trappeformede gesims, som endnu 1854 (jfr. fig. 9) forud for den store restaurering var bevaret.¹¹ Koret har sikkert altid været ensidigt belyst af to spidsbuede vinduer i syd. Fra loftsrummet ses stikket til det vestligste. Den omstændighed, at skjoldbuen overskærer vinduets top, kunne tolkes som vidnesbyrd om, at hvælvene var en eftertanke. De sjusket murede, udække-

de overvægge modsiger en sådan antagelse, ligesom hvælvene formentlig hviler på falsede vægpiller af hensyn til sammenhængen mellem det gamle skib og den nye østudvidelse. Opbygningen er ligeledes nært beslægtet med skibets hvælv: pillerne savner vederlagsmarkering, de spidse skjoldbuer samt gjordbuen er helstens, og ribberne, hvis nederste skifte har affasede hjørner, er halvtstens; der er lette overribber.

Tårnet, der hviler på markstenssyld og store rejste sten, er opført af munkesten i munkeskifte, vekslende med enkelte bælter af marksten. Tårnrummet er sat i forbindelse med skibet ved indmuring af en spidsbuet arkade, hvis stik er falset - mod tårnrummet hele tre gange. Denne portallignende form, såvel som de fremsprin-



Fig. 5. Indre, set mod øst. NE fot. 1981. - *Interior seen to the east.*

gende, affasede vanger, er træk, som genfindes i en lille gruppe senmiddelalderlige tårne i Vestsjælland.¹² Det således ombyggede parti af vestgavlen er tykkere end den oprindelige gavl, en omstændighed, som har medført, at den vestlige skjoldbue i skibets hvælv er næsten helt underfanget af det nye murværk, ligesom dette var forudsætningen for, at tårnrummets hvælv, hvor af nu kun sviklerne og de nedre skifter af halvstensribberne er bevaret, kunne hvile på forlæg også mod skibets vestgavl. Tårnrummets vægge brydes mod syd og vest af spareblændinger, hvis afdækning nærmer sig spærstikkets form. I syd er blændingen til dels udmuret i forbindelse med opstilling af gravsten. Den tilsvarende blænding i nord er helt udmuret i forbindelse med successive varmeinstalla-

tioner. Uvist hvornår er tårnrummets hvælv nedtaget på nær de omtalte rester og erstattet af fladt, gipset loft. Det spidsbuede vestvindue stammer i sin nuværende form fra 1859.

Adgangen til de øvre stokværk skete indtil 1908 ad en *†fritrappel* i nord, som udmundede ved den bevarede, fladbuede overdør.¹³ Fra det mørke mellemstokværk er der videre opgang til klokkestokværket, som har glamhuller mod alle fire verdenshjørner. Mod øst to fladbuede, mens åbningerne mod syd og vest (ommurede 1859-60), hvor der ikke skulle tages hensyn til skibets tagryg, sidder tættere og både ud- og indvendig samlet i en fladbuet blænding. Mod nord er der kun ét glamhul, som er falset mod det ydre og indre. I murkronen findes karakteristiske gennemløbende glamhuller, beregnet



Fig. 6. Gravkapel fra 1769. Facade mod nord (s. 986). HJ fot. 1984. - *Mortuary built 1769. Facade to the north.*

til udrigning af reparationsstilladser. De kam-takkede blændingsgavle mod øst og vest hidrører bortset fra fodlinjens savskifte helt og holdent fra 1859. Burman Beckers tegning fra 1854 (fig. 9) viser gavlene med kamtakker og for den synlige østgavls vedkommende blændinger, hvis afdækning — delvis med hængestave — bærer præg af reparationer; toptinden havde fladbuet åbning.¹⁴

Gravkapellet på skibets nordside (fig. 6-8) er opført 1769 som familiebegravnelse for kirkejee- ren, amtmand Joachim Hartwig Barner.¹⁵ Siden 1906 benyttes det som ligkapel for sognets beboere.⁵ Den meget fine og kultiverede bygning er opført af små sten i krydsskifte, overtrukket af puds; det afvalmede tag har let opskalkning. Såvel flankemurenes vinduer som gavldøren har kurvehanksbue med slutsten. Disse muråbninger indgår i rigt artikulerede facader, hvis repertoire (pilastre, blændinger med »ører«, fyldblændinger, hankeornament på dør- og vinduesrammer m.m.) er nært beslægtet med stilen i en række vestsjællandske herregårde (Lerchenborg) og borgerhuse (Kalundborg) fra årtierne omkring 1750.¹⁶ Særlig om-

hyggelig er behandlingen af gavlen med ornamentik og forkrænkethedssymboler, udført i lavt relief af stuk, i lighed med opførelsesåret, der står med romertal i gesimsfrisen.

Interiøret udmærker sig ved væggenes og loftets fine stukkaturer, der er udformet som fyldinger, beriget med rokokkoornamentik samt enkelte symboler, der hentyder til rummets bestemmelse (fig. 48). Det oprindelige flisegulv af norsk marmor er bevaret.

Eftermiddelalderlige ændringer og istandsættelser. Der er ikke mange oplysninger om byggearbejder i de første eftermiddelalderlige århundreder; men der kan ikke være tvivl om, at dårlig fundering og heraf følgende ustabilitet i østforlængelsen har voldt bestandige problemer. Til afhjælpning heraf har man opsat fire *støttepiller* ved gavlen og det nordøstre hjørne (jfr. fig. 9). Hvornår det er sket, fremgår ikke af regnskaberne. 1791¹⁷ stod kirken under reparation, og 1813¹⁰ gennemførtes en hovedistandsættelse på mur- og tagværk. Arbejdet omfattede antagelig indlægning af ankerbjælker, som foreslået 1809 og 1810, da man påtalte revnedannelser i korhvelvet. Ved århundredets mid-

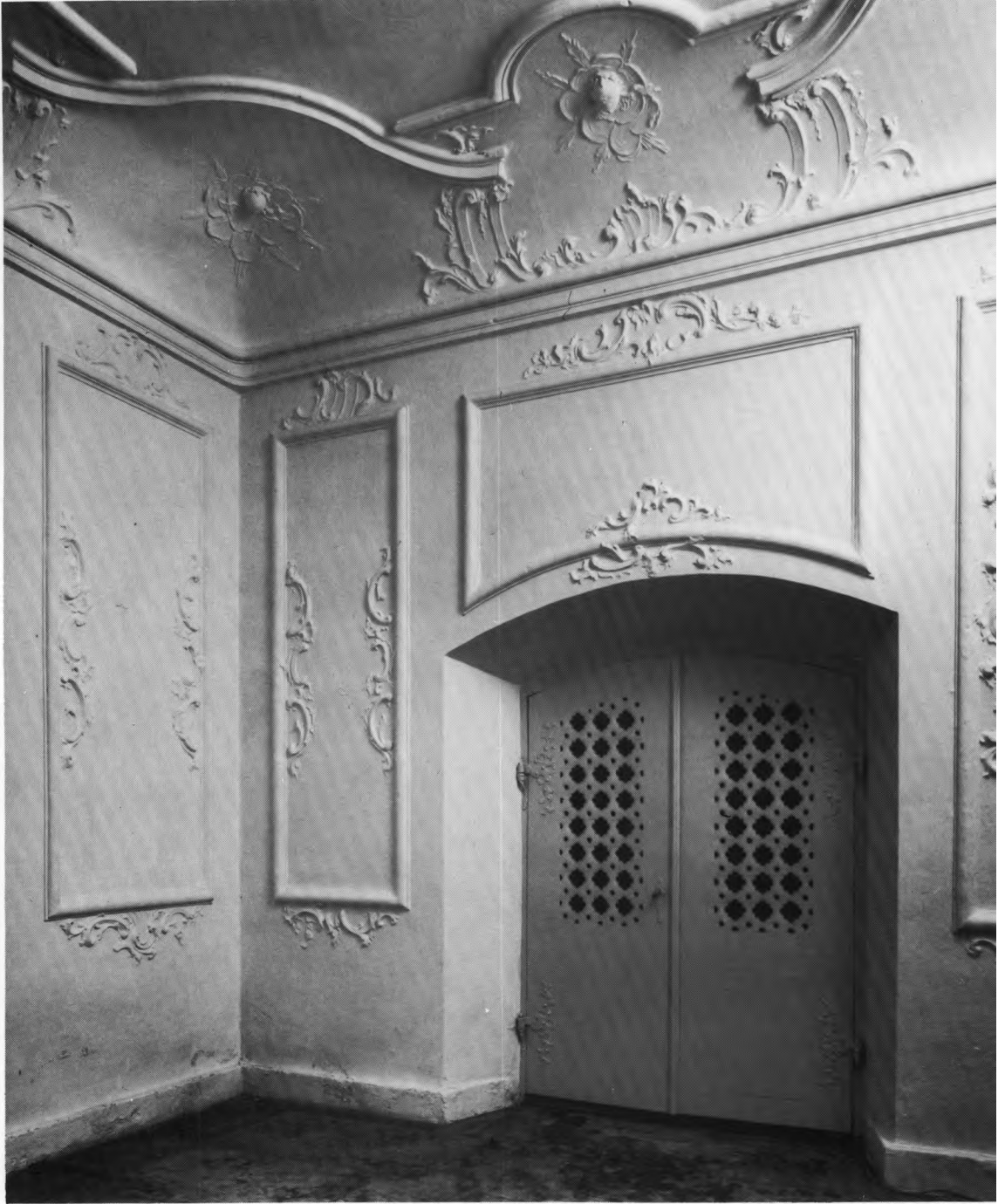


Fig. 7. Gravkapel fra 1769. Indre, set mod nordvest (s. 986). NE fot. 1981. - *Mortuary interior to the north-west.*

te (jfr. fig. 9) fremtrådte kirken således præget af de omtalte stabiliseringsarbejder i østpartiet, hvis gavl var nedtaget og erstattet af et afvalmet tag.

Ved en *hovedrestauration* 1859 gennemførtes en række ændringer, som fortsat præger kirken:¹⁸ I tilslutning til korets eksisterende støttestøtter opførtes to små annekser, dels et tønde-

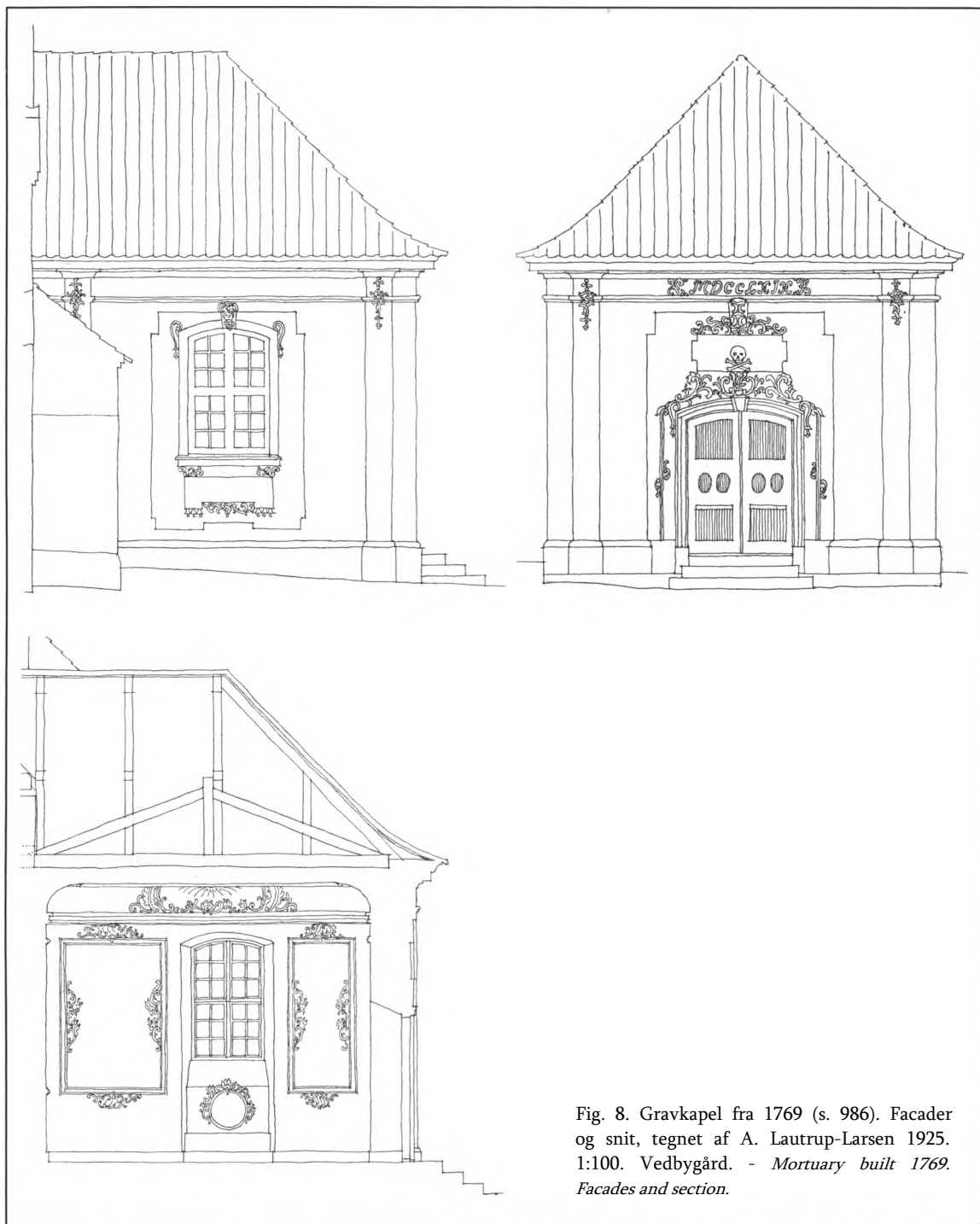


Fig. 8. Gravkapel fra 1769 (s. 986). Facader og snit, tegnet af A. Lautrup-Larsen 1925. 1:100. Vedbygård. - Mortuary built 1769. Facades and section.

hvælvet *sakristi* (præsteværelse) mod øst, dels mod nord ud for en tidligst 1830¹⁰ omtalt dør et *vindfang* (»forstue« eller »entré«) til kirkeeejeren, når herskabet benyttede sin ophøjede stol (jfr.

s. 1005).¹⁹ Begge annekser har små spidsbuede støbejernsvinduer, og forstuen, der efter herskabsstolens fjernelse o. 1916⁵ benyttes til opbevaring, har firkantet dør mod kirkegården,

mens åbningen til koret er fladbuet. *Våbenhuset* blev i det væsentlige nyopført med spinkle flankemure, gotisk blændingsgavl samt spidsbuet dør og vindue; dog rummer den svære gavl antagelig oprindeligt murværk. På langhusets sydside samt i tårnrummet indsattes nye *vinduer*, som lukkes af støbejernsrammer, og hvis afdækning udvendig er spidsbuet, indvendig rundbuet. Koret fik på ny en kamtakket *blændingsgavl*, og selv om det ikke fremgår direkte af kilderne, er tårnets gavle givetvis restaureret ved samme tid. I en række detaljer, bl.a. skjoldblændingerne med Rud-våbenet, svarer de ganske til de fornyede tårngavle i Rerslev fra 1860.²⁰ Endvidere skalmuredes korets og tårnets sydsider, ligesom tagværkerne fornyedes og beklædtes med vingetegl (nye eller gamle, som afrensedes). I det indre ombyggedes indgangsdøren, som fik fladbuet afdækning, og der lagdes nye gulve: fliser i gangene og mursten i stolene.

O. 1908⁵ afløstes tårnets fritrappeløb af et muret *trappehus* (formentlig ved Akademiarkitekten F. C. C. Hansen).²¹ Det er opført af moderne munkesten og har halvtæg. En fladbuet, falset underdør giver adgang til den murede spindel. O. 1930 opsattes en skillevej i åbningen mellem kor og sakristi, hvor der tidligere blot havde været et forhæng.⁵ 1940 tilbyggedes *et fyrrum*²² (arkitekt A. Lautrup-Larsen) ved trappehusets østside; i forbindelse hermed indmuredes en fladbuet åbning mod tårnrummet, som ved varmeinstallationens seneste ændring er blændet.

Ved kirkens seneste *hovedrestaurering 1979* (arkitekt Preben Thorsen) er de omtalte stabilitetsproblemer i kirkens østende afhjulpet, dels ved forstærkning af fundamenterne, dels ved opførelse af yderligere et antal støttepiller: tre ved langhusets sydside og to ved nordsiden. Endvidere istandsattes hvælvene, som på grund af murenes udskridning havde lidt betydelig overlast (revnedannelser og løsne ribber).

Tagværkerne i samtlige afsnit er af fyr og

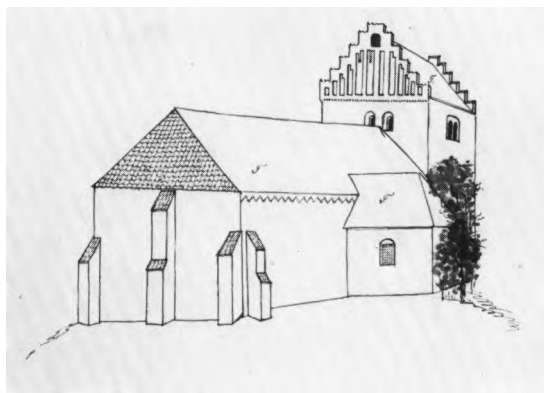


Fig. 9. Ydre, set fra nordøst. Tegning af Burman Becker, dateret 26. juli 1854. Det kongelige Bibliotek. - Exterior seen from the north-east. Drawing by Burman Becker dated 26th July 1854.

stammer formodentlig i det væsentlige fra 1859; dog har tårnets stol bevaret ældre hanebånd af eg.

Kirken står i dag hvidkalket med tage af røde vingetegl, fornyet 1979. Korgulvet, som er hævet et trin, og 1916 ved herskabsstolens fjernelse forlængedes mod vest, har gule ottekantede fliser, vekslende med små røde kvadratiske. Denne belægning stammer fra 1859, mens der bag altersranken og i sakristiet 1979 er lagt almindelige gule sten på fladen. I stolene er der lagt trægulv ved seneste istandsættelse, mens der i gangene og våbenhuset ligger diagonaltstillede, kvadratiske gulstensfliser. Tårnrummets kvadratiske Hasleklinker stammer antagelig fra ændringen af varmeinstallationen. Våbenhuset har fladt, gipset loft.

Opvarmning. 1940 afløste en kalorifer den kakkelovn, som på tegninger fra århundredets begyndelse ses opstillet ved skibets nordvæg. 1973 fjernedes kaloriferen, og der installeredes et oliefyret varmluftsanlæg.

† *Vindfløje?* Præsten nævner i sin indberetning 1758 »et fløy« på tårnet samt et lille jernkors på kirkens østre ende.²⁸

† *Glasmalerier?* 1934⁵ ønskede man ufarvet glas i tårnrummets vindue i stedet for de farvede ruder.

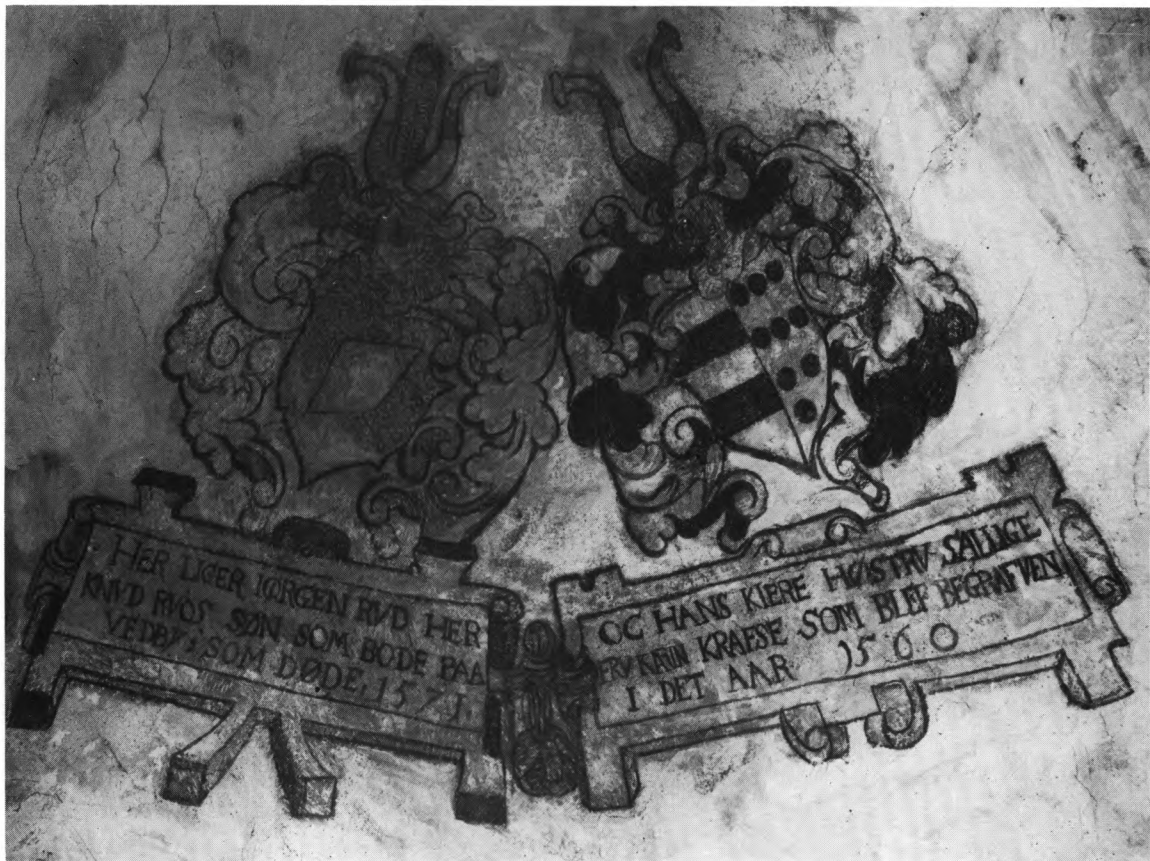


Fig. 10. Kalkmalede våbener med gravskrifter fra o. 1560 for Jørgen Rud og Karen Krafse (s. 990). Poul Nørlund fot. 1917. - *Wall-painting of the Rud and Krafse coats of arms c. 1560 with contemporary epitaphs in cartouches.*

KALKMALERIER

Efter en meddelelse om fund af kalkmalerier i kirken 1915 foretog Poul Nørlund en undersøgelse og yderligere afbankning. Herved fremkom hovedsagelig på korhvælvene malede våbener, hvorunder kartoucher med gravskrifter fra 1500'rne over medlemmer af familien Rud, Vedbygårds ejere, som var begravet i koret (jfr. gravminder).²³ Fra 1600'rne afdækkedes foruden malerirester, der ansås for at være udført omkring århundredets midte, en baldakinlignende udsmykning på korets østvæg, og på skibets nordvæg en epitafieramme (s. d.) samt en præsterækketavle (s. d.) antagelig fra 1696. Denne datering formodes desuden at have efterfulgt »anno« på vestsiden af gjordbuen mellem kor og skib (sml. oversigten over kirkens

inventar). Kalkmalerierne omtales endnu 1848 og må derfor antages først 1859 at være blevet overhvidtet ved den da stedfundne restaurering.

Kalkmalede våbener. 1) (Fig. 13) 156(1). På nordvæggen i tredje fag fandt man 1915 lige øst for det tilmurede romanske vindue et uidentificeret tvåben visende en sort fugl med udbredte vinger og derunder en rød, en blå, en hvid og en rød bjælke, som hjelmtegn to udbredte vinger.²⁴ Nedenunder sås en rektangulær gulbrun ramme med en meget utydelig indskrift malet med rødt; den tydedes således: »Hans [An...] blev begravet i Vedby Aar 156(1)«.

2) (Fig. 10) o. 1560. I korets nordkappe er der midt over skjoldbuen malet to våbener for Rud

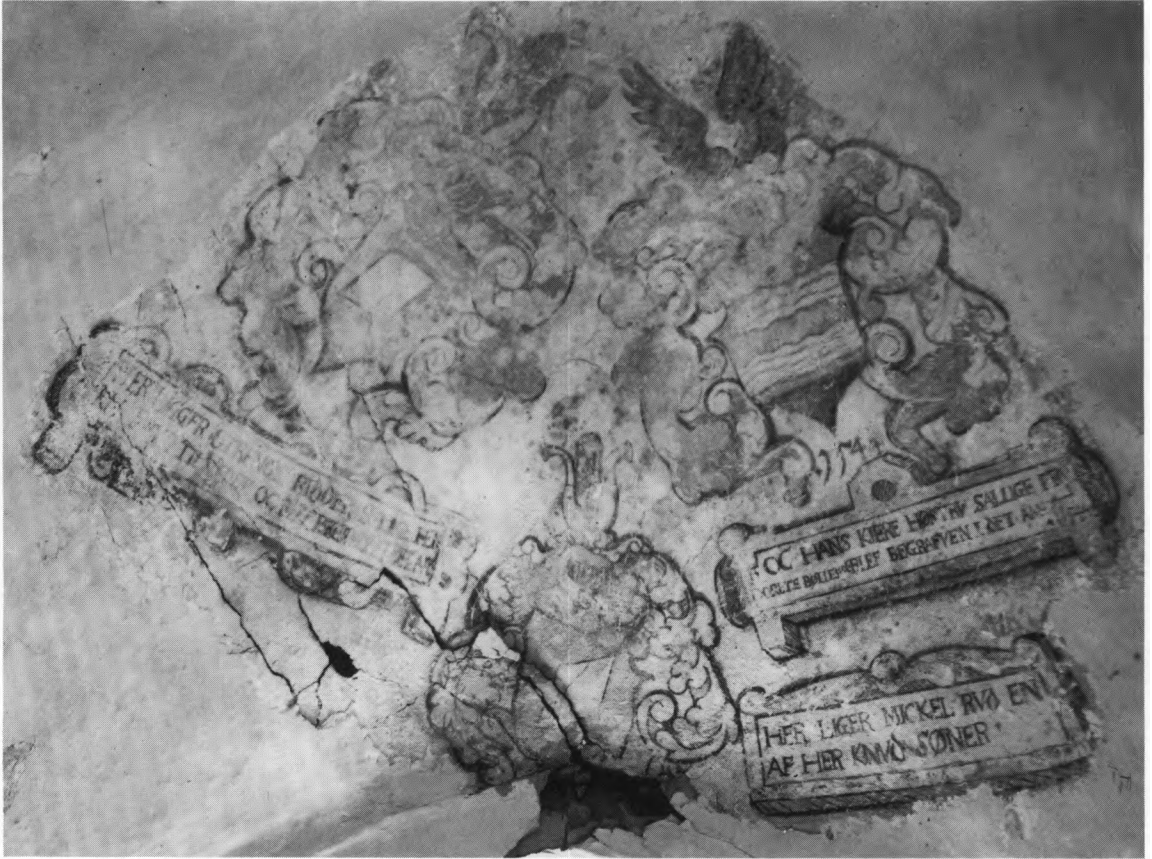


Fig. 11. Kalkmalede våbener med gravskrifter fra o. 1560. Øverst for Knud Rud og Dorthe Bølle, nedenunder i midten for Mikkell Rud (s. 991). Poul Nørlund fot. 1917. - *Wall-painting of the Rud and Bølle coats of arms c. 1560 with contemporary epitaphs in cartouches. In the middle below the coat of arms for Mikkell Rud.*

og Krafse og under hvert af dem en kartouche, hvori indskriften med versaler: »Her liger Iørgen Rvd Her Knvd Rvds Søn som bode paa Vedby, som døde (1571)« og under Krafsevåbenet: »oc hans kiere Høstrv sallige Frv Karin Krafse som blev begrafven i det Aar 1560«. I kartoucherammerne ses rester af gul og blå farve, indskrifterne er sorte (sml. gravsten nr. 2 og kistekrucifiks nr. 1).

I den vestre svikkel ses endnu et Rudvåben med en noget afvigende skjoldform og resterne af en kartouche, dog uden indskrift.

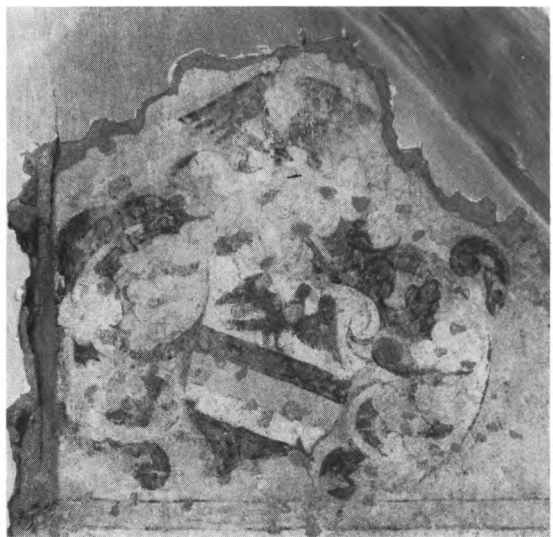
3) (Fig. 11) o. 1560, i forbindelse med nordkappens udmaling efter Karen Krafses død. I korhælvets sydkappe ses tre malede våbener og kartoucher af varieret form, hvori indskrift

med versaler. Under Rudvåben læses: »Her liger strenge Ridder salige Her Knvd til Vedby oc blev begra(fven Aar)« »oc hans kiere Høstrv sallige Frv Dorete Bølles (oc) blev begrafven i det Aar (1544)« står der under Bøllervåbenet, hvor årstallet 1544 også er indføjet (sml. gravsten nr. 1 fra 1549, som oplyser, at Dorthe Bølle døde 1547). Nedenunder ses endnu et Rudvåben, hvis kartoucheindskrift: »Her liger Mickel Rvd en af Her Knvdz Søner« er anbragt ved siden af våbenet,²⁵ som er knebet ind mellem forældrenes gravskrift og skjoldbuens top. Til kartoucherne er brugt gult, rødt, blegrødt og skravering med sort; indskrifternes bogstaver er sorte.

4) (Fig. 12) o. 1590. I vestkappens nordre



Fig. 12-13. 12. Kalkmalede våbener for Rud og Oxe med gravskrift i kartouche for Knud Rud. Nedenunder Rud-våben (s. 991). - *Wall-painting of the Rud and Oxe coats of arms with epitaph in cartouche for Knud Rud, their son †1589. Below the Rud coat of arms. 13. Kalkmalet, uidentificeret †våben (s. 990). Poul Nør-lund fot. 1915. - Unidentified † coat of arms.*



svikkel ses et Rud- og et Oxevåben, hvorunder én fælles kartouche; neden for den er malet endnu et Rudvåben, hvis kartouchetavle nu er tom. I den første, store læses: »(Her ligger) be-grafve(n) erlig o(c) (vel)byrdig Knvd Rvd til Vedbygaar(d) som var erlige oc welbyrdig O-(la)f Rvd, erlige oc welbyrdig (frue) Pernele Oxe(søn) til Megelkiær som døde paa Wedby-gaard 1589«. Kartoucherne adskiller sig fra de øvrige, idet de er udformet som en glat, gul ramme med grønne akantusblade på hjørnerne og midtpå.

†*Kalkmalerier.* 1) O. 1659? To engle, som flankerede epitafium nr. 1, var malet med grå-sort; de syntes at være fremstillet, som om de holdt tavlen.²⁶

2) (Fig. 49) 1696. En baldakin eller himmel over altertavlen, malet i flere grå toner, med rester af gule og rødbrune farver foroven ud for kuplen, måske hørende til et gardin, således som det kendes i Kirkerup (DK. Sorø s. 839, fig. 4).

INVENTAR

Oversigt. Som det oftest er tilfældet ejer kirken en romansk døbefont af granit. Fra senmiddelalderen stammer altertavlen med en sjældnere forekommen-
de fremstilling af Johannes Døberen og hans marty-
rium. Et kun lidt yngre korbuekrucifiks hænger nu på skibets nordvæg, mens sidefigurerne flankerer tårnbuen. Årstallet 1696 på altertavle og prædikestol angiver tidspunktet for en udmaling, hvorom indskriften på et af epitafierne giver oplysning (jfr. også †kalkmalerier). Afdøde M. Fr. Lützow lod kirken pryde ved en »konstig« malers hånd; denne har bag på et nu fjernet pulpitur sat sit navn: Hans Lauridsen, borger og indvåner i Næstved. Endvidere omtaler gravskriften, som er forfattet af kirkens præst, P. I. Holm, den kostelige kalk og disk samt de skønne messeklæder, der samtidigt anskaffedes.

En hovedrestauration 1859 er velbelyst gennem et dokument nedlagt i alterbordet og genfundet ved sidste istandsættelse 1978-79. Det fremgår, at det gamle alterbord blev nedbrudt og et nyt opbygget. Et pulpitur i skibets vestende fjernedes, tillige med herskabspulpituret over for prædikestolen og dennes opgang. Alterskranke og stolestader fornyedes, og alt inventar blev malet af Anton Kølle, hvorefter kirken fra et »mørkt og uhyggeligt gudshus var blevet et lyst og efter sin bestemmelse værdigt«.

Fig. 14. *Alterklæde af persisk oprindelse, fra o. 1600. S sammensat af flere stykker (s. 994). Nu i NM2. — *Antependium of Persian origin, c. 1600. Made-up of several pieces. Now in NM2.



1979 blev altertavlen befriet for et nyere topstykke, prædikestolen fik ny opgang, korbuekrucifikset og dets sidefigurer genopstilledes adskilt på deres hidtidige pladser, epitafier og mindetavler restaureredes, og der anskaffedes nye stole. Ernst Trier, Vallekilde, afsatte farver under hensyn til altertavlens og prædikestolens staffing fra 1696.

Alterbord, fra 1859,²⁷ muret op ad et fremspring på korets østvæg og dækket af en ny træplade. Fremspringet måler 48x168 cm og er 107 cm højt. Ved kirkens restaurering 1979 fandt man under nedtagning af alterbordspladen en forseglet glasflaske hvori et dokument forfattet af skolelærer C. H. Hansen, som berettede om i-

standsættelsen 1859. Det fremgår, at »altret blev nedbrudt og opført på ny i en passende størrelse«, vel svarende til de nuværende mål 155x76 cm, højde 87 cm, uden på fremspringet. — 1905 var bordet dækket af en ny, umalet fyrretræsbeklædning.

†*Alterklæder*. Af notater fra 1850'erne⁵² fremgår, at alterbordet dengang dækkedes af tre alterklæder tilsyneladende lagt oven på hinanden kronologisk.

1) Inderst var bordet beklædt med lærred, hvorpå malerier. Malede alterklæder er ikke almindelige, men fra Skibbinge²⁸ kendes et, nu i Nationalmuseet, med tegnet og malet midtfelt



Fig. 15. Gotisk fløj altertavle, fra o. 1500, med fremstilling af Johannes Døberen flankeret af Esajas og Zacharias. I fløjene scener af Johannes' historie (s. 994). NE fot. 1981. - *Gothic altar-piece c. 1500. Winged retable with a representation of John the Baptist flanked by Isaiah and Zacharias. On the wings are displayed scenes from the life of John the Baptist.*

og der udenom et granatæblemønster udført som efterligning af fløj. Det dateres til o. 1575.

2) Derover lå et vævet klæde med »forskellige fremstillinger«, muligvis identisk med *tæppe (se nedenfor), som kan være en gave fra Matthias Frederich Lützow, der ifølge gravskriften på hans epitafium (nr. 3) skænkede »skønne messeklæder, som alteret hver dag og højtid« pryder.²⁹ Der er dog snarere tale om klæde nr. 3.

3) Fra 1690. Et rødt fløjlsklæde, som i 1850'erne lå øverst, kan være det, der ifølge præsteindberetningen 1758³⁰ var forsynet med årstallet 1690 og initialerne »M: F: L: H: B« for M. Fr. Lützow og Helle Bülow.

*Tæppe (fig. 14), fra o. 1600, af persisk oprindelse, sammensat af ni større og mindre stykker.³¹ Det fornemme tæppe er forfærdiget af silke og uld med isprængte guldtråde og måler nu 149x124 cm, men har ifølge rekonstruktion oprindeligt målt 227x134 cm. Mønsteret består af en spidsoval med uregelmæssigt omrids på midten og i hver af hjørnerne en kvart-

medaljon. I midtvalen er afbildet en drage og fugl Fønix, i de to bevarede hjørner et dyr, formentlig en okse. Langs kanterne en bort med kartoucher hvori løve eller dyr af hjortefamilien vekslede med dyremaske i mindre kartouche. Hele tæppets bund er overstrøet med blomstermotiver; desuden indgår enkelte fugle i decorationen. Farverne er hvide, lysegrå, lyseblå, blå og gule på beige bund; den brede bort er brunsort, den smallere yderst ved kanten rød ligesom kvartmedaljonerne. Oprindeligt har de med guldtråde vævede partier været fremherskende.

Tæppet blev 1860 skænket til Nationalmuseet (inv. nr. 19085) af godsejer H. Gamst, Vedbygård.

Altartavlen (fig. 15), er udført i årene lige o. 1500; sandsynligvis var det til denne højaltertavle, Kirstine Eriksdatter Rosenkrantz 1509 gav 20 lybske mark.³² Det er en gotisk, trefløjet skabstavle, der hviler på en predella af fyrretræ fra 1979. Tavlen skildrer Johannes Døberen og scener af hans sjældnere fremstillede

martyrium.³³ På de bevægelige fløjes ydersider findes fa rester af oprindelige malerier, der muligvis yderligere har uddybet emnet.

Midtskabet måler 161,5x172 cm og viser Johannes iklædt kamelhudsdragt siddende på en trone, vendt mod lammet, som står på bagbenene og støtter forbenene på den bog, der ligger i Johannes' skød. Bagved ses en engel (vingerne fornyet) bærende tre små kroner. Troenen, der har snoede søjler med små løvefigurer, flankeres af vægge med snoede småsøjler for nederen og fialespir foroven; de figurer, som har stået på søjlerne, mangler nu. Til siderne står profeten Esajas (med fornyede hænder) og Johannes' fader, Zacharias, på kantede postamenter.

Fløjene rummer følgende scener: foroven i nord Jesu dåb, en engel står ved siden af Jesus, i syd Johannes, der af landsknægte føres til fængslet, og nedenunder Halshugningen i overværelse af bl.a. Salome holdende fadet. Endelig ses forneden i nordfløjen Salome, som ledsaget af sin tjenestepige bringer Johannes Døberens hoved på et fad til Herodes og Herodias.

Reliefferne er skåret i flere stykker træ, suppleret med bagklædninger fæstnet med trædyvler. Samlingerne mellem bagklædningen og selve planken, hvori snitværket er udført, er dækket med lærredsstrimler og derefter overstrøget med kridtgrund. For at undgå revnedannelser er der fra bagsiden boret en række huller (fig. 17), en fremgangsmåde, som også er anvendt på Kristusfiguren i Kundby (jfr. s. 642 med fig. 28). Øverst i felterne sidder glatte stavværksbaldakiner og i midtskabet et fodstykke med gennembrudt fiskeblæremotiv. Tavlen hviler på predella fra 1979, hvori det gamle skriftfelt er indfældet. Ved samme lejlighed fjernedes et nyere topstykke og jernbolte, som var ført gennem sideskabenes karmsider, hvorefter de atter som oprindeligt kan lukkes hen foran midtskabet.

På søndre sidefløjs yderside er bevaret små rester af oprindeligt maleri på ret svær kridtgrund. Man ser Johannes' ansigt i trekvartprofil og udenom glorien, af hvis majuskelindskrift kun: »San(c)tv(s Io(hannes))« er tilbage



Fig. 16. Altermavledetalje. Rest af maleri forestillende Johannes Døberen, på ydersiden af søndre fløj (s. 995). Einar V. Jensen fot. 1979. - *Altarpiece detail. Fragmentary painting of John the Baptist on the outer face of the south wing.*



Fig. 17. Gotisk altermavle under restaurering. Bagside af nordre fløjs øvre felt med Jesu dåb, sml. fig. 15 (s. 995). Einar V. Jensen fot. 1979. - *The Gothic altarpiece during restoration. Reverse side of the north wing, upper panel showing the Baptism of Christ, cf. fig. 15.*



Fig. 18-20. 18. Alterkalk fra 1500'ernes begyndelse, med bæger fra 1859 (s. 997). 19. Sygekalk skænket 1690 af M. Fr. Lützow (s. 998). 20. Oblatæske fra 1688, skænket 1696 (s. 998). NE fot. 1981. - 18. Altar chalice from the beginning of the 1500s with bowl from 1859. 19. Chalice for sick visiting donated by M. Fr. Lützow in 1690. 20. Wafer box from 1688, donated in 1696.

(fig. 16). På tavlens øvrige dele er der konstateret rester af den oprindelige bemaling ligeledes på kridtgrund. Ved sidste restaurering fjernedes overmalinger udført 1859 af C. A. Kølle (sml. altertavlemaleri i Reerslev s. 969). Derefter står midtskabet og fløjenes inderside med en staffering fra 1696 udført af Hans Lauridsen fra Næstved, der synes at have arbejdet over store dele af Sjælland.³⁴ Tavlen fremtræder nu med barokstafferingens ægte guld (delvis fornyet

med en uægte) og brogede farver på dragterne. På midtskabets bagvæg er malet tre rundbuede vinduer, hvis ruder fremviser våbener for Grubbe, Lützow og Bülow; under hvert våben initialer: Længst til højre »FHB« for fru Hille Bülow, til venstre »SSG« for hendes første ægtemand, salig Sivert Grubbe (†1672), og i midten »MFL« for hendes anden mand, Matthias Friderich Lützow (sml. epitafium nr. 3). Årstallet 1696 flankerer Hille Bülows initialer. Bag

sidefigurerne ses malede nicher, mens figurerne navne er angivet med versaler på postamenterne: »Esaias« og »Zacharias«. På de skriftbånd, de holder, er med sort fraktur skrevet: »Esa. 403. O Røst som Raaber i Ørken sletter Herrens Ord« (skriftstedet lyder: I ørkenen råber en røst: »Ban Herrens vej, jævn i det øde land en højvej for vor Gud«), og på Zacharias': »Hans navn er Johannes. Luc. 1 v. 13« (Men englen sagde til ham: Frygt ikke Zacharias! thi din bøn er hørt, og din hustru Elisabet skal føde dig en søn, og ham skal du give navnet Johannes). I jordsmonnet under Johannes læses: »St: Johannes Baptista«.

Predellaens indskrift med gylden fraktur på sort bund citerer 1 Kor. 11, 23.

Et topstykke fra 1859 med gylden fraktur på sort bund: »See det Guds Lam« fjernedes 1979.³⁵

**Smertensmand* (fig. 26), sengotisk, antagelig fra sidealtertavle. Den nøgne Kristus, der sidder med let spredte ben på en klippeblok, måler 68 cm i højden. På det bølgede, skulderlange hår ligger flettet, turbanagtig tornekrone, hvis torne næsten alle er brækket af. Det forholdsvist store hoved har nedboret, tilproppet hul i issen. Armene er krydsede foran kroppen, hænderne, som må formodes at have holdt marterredskaber, delvis brækket af. Kravebenet er markeret ligesom overarmenes muskler. Figuren er flad bagpå.

De oprindelige farver er gået af, kun ganske ubetydelige rester af kridtgrund findes i enkelte kroge. Den nuværende, stærkt afslidte staffering er af nyere dato, påført direkte på træet: om livet et rødgult bælte med nedhængende stykke foran, på tornekrone og sædet rester af grønt. Formentlig en af de tre udskårne figurer, der i 1850'erne stod »under tårnet«.³²

1902 befandt figuren sig på tårnhvælvingen, og 1916 overlod kirkeeejeren, bispinde Charlotte Madsen, figuren, som da opbevarede på Vedbygård, til Nationalmuseet (inv. nr. D 9127).

Altersølv. Kalk (fig. 18), fra 1500'ernes begyndelse, med bæger fra 1859. Nuværende højde 20 cm. Foden har seks kølbueformede tunger



Fig. 21. Alterstage fra 1650-1700 (s. 998). NE fot. 1981. - *Altar candlestick from 1650-1700.*

og tilsvarende smal fodplade hvorover standkant med mønster af lodrette stave, der illuderer som gennembrydning. Sekssidet skaft med profileringer ved overgangene mellem fod, knop og bæger. Knoppen har seks runde tunger på over- og undersiden; imellem dem frempringende rudebosser hvorpå graverede majuskler: »Ihesvs«, sml. Bjeverskov (DK. Præstø s. 253 med fig. 7). På tungerne skiftevis franske liljer og planteornament. På en af fodtungerne er sekundært graveret et krucifiks og strækkende sig over de tre modstående med skriveskrift: »Ruds Wedby Kierche«.

Bægeret fra 1859 er ude af proportion med resten af kalken. Under mundingsranden fire stempler: mestermærke Michelsen, Københavnsmærke (18)59, guardeinmærke for Reimer Hinnerup og månedsmærke tvillingerne.

Den med bægeret samtidige *disk* har ombøjket kant. Tvm. 14 cm. På fanen graveret cirkel-



Fig. 22. Detalje af dåbsfad nr. 1 fra o. 1550 med våbener og initialer for Jens Falster og hans hustru Anna Hansdatter Baden samt hendes anden mand, Eustachius von Thyssen (s. 999). NE fot. 1981. - *Detail of baptismal dish, no. 1, c. 1550 with the coats of arms and initials of Jens Falster, and his wife, Anna Hansdatter Baden, together with those of her second husband, Eustachius von Thyssen.*

kors, i øvrigt glat. Under bunden fire stempler som på kalkens bæger.

†*Altersølv*. Inventariet 1648 opregner en kalk og disk af sølv forgyldt, samt et lille skab til forvaring af samme.³⁶ Den nuværende kalks fod og knop er antagelig identisk med den nævnte.

Oblatæske (fig. 20), fra 1688, skænket 1696. Oval, 9x7,5 cm, 4 cm høj. På det let hvælvede låg fire store, drevne blomster med blade udenom, glat ovalt, hvælvet midtparti. Heri graveret kursiv: »Rude Wedbye Kircke An(n)o 1696«. Tilsvarende indskrift på æskens side. Under bunden mesterstempel for Marcus Resenhof (Bøje 224); ude ved kanten en oldermandsranke.³⁷

Alterkande, 1881, 30 cm høj, på sekstunget fod med tilnærmet kølbueform, pæreformet korpus og latinsk kors på låget. Et latinsk kors i strålesol er graveret på korpus. Under bunden tre stempler: mestermærke for (Peter Louis) Clément (Bøje 1106), Københavns bymærke (18)81 og gardeinmærke for Simon Groth.

†*Alterkander*. I inventariet 1648 opregnes en tinpot og en tinflaske på to potter.³⁶ 1844 var de befalede to kander anskaffet.³⁸

To *skåle*, fra 1800'ernes sidste halvdel, fra Den kongelige Porcelænsfabrik, sorte med guld-kors.

Sygesæt, bestående af kalk, disk og oblat-æske, udført med fa års mellemrum o. 1700. Kalken (fig. 19) er skænket 1690 af M. Fr. Lüt-zow (jfr. epitafium nr. 3); den er 14 cm høj og har cirkulær fod med fodplade. Det cylinderformede skaft, der brydes på midten af seksbuklet knop, har små profilringe ved overgangen til fod, knop og det samtidige bæger. På foden graveret kursiv svarende til alterkalkens: »Ruds Wedby Kierche An(n)o 1690« og på knoppens bukler: »Inri«. Disken, fra 1703, er 9 cm i tv.m., glat. Under fanen fire stempler: mestermærke for Christian Lauritzen Lave (Bøje 1979, 146), Københavnsmærke 1703, gardeinmærke for Conrad Ludolf og månedsmærke jomfruen.

Oblatæske, fra 1713, oval, 5,5x4,5 cm, 2 cm høj, med lodrette sider og glat, hvælvet låg. Under bunden to ens stempler for Niels Joensen (Bøje 1979, 338).

I læderbetrukket, vaskeskindsforet futteral.

Alterstager (fig. 21), fra o. 1650-1700,³⁹ barokke, 63 cm høje inklusiv den smukt formede

Fig. 23. *Dåbsfad nr. 2, fra o. 1575, med våbener for Jørgen Rud og Karen Krafse. Desuden initialer for Sivert Grubbe og årstallet 1675 (s. 1000). På Vedbygård. NE fot. 1984. - **Baptismal dish, no. 2, c. 1575, with the coats of arms of Jørgen Rud and Karen Krafse; also with the initials of Sivert Grubbe and the year 1675. At Vedbygård.*



Fig. 24. *Dåbsfad nr. 3, fra o. 1650 (s. 1000). På Vedbygård. NE fot. 1984. - *Baptismal dish, no. 3, c. 1650, at Vedbygård.



lysetorn, som er støbt i eet med stagen. Den kraftigt profilerede fodskål hviler på tre flade kuglefødder. Skaftet har to flade kugleled omkring en lidt større midtkugle. Mindre lyseskaal hvori lysetornen med to indknebne led, herover gennemboet kugle. 1859 afsleb og polerede drejer Steffensen to gamle alterstager.⁴⁰ — Syvarmet *stage*, fra o. 1900, såkaldt Titusstage.

En †*alterbog*, som kunne forsynes med det gamle sølvbeslag, burde ifølge synet 1830 anskaffes.¹⁰ Tilsvarende udsættelse anførtes samme år i Reerslev (jfr. s. 970) og gentoges det følgende år. Beslaget synes at have eksisteret i 1850'erne, da en plade med Lützwernes våben på alterbogen omtales.

†*Røgelsekar*, til at hente ild i til lysene, nævnt 1648.³⁶

†*Messehagler*. Inventariet 1648 opregner to, den ene af rødt, den anden af grønt, blomstret fløj.³⁶

Den femsidede *alterskranke* fra 1859 har dre-

jede balustre, oprindelig 40, nu 39, af træ, udført af drejer Steffensen (sml. prædikestolsopgang), som overtog det gamle jern. Snedker Jensen udførte snedkerarbejdet.⁴⁰ Balustrene er siden 1979 grå, håndliste og fodbræt har en lys grøn farve.

Døbefont, romansk, af granit, tv. 80 cm, højde over nuværende gulv 85 cm. Kalundborgtype.⁴¹ Foden er formet som et terningkapitel, af en grålig sten, mens kummens er mere rødlig. Den har vulst forneden og tovtav ved mundingsranden. 1935 blev der givet tilladelse til at flytte fonten fra tårnrummet til dens nuværende plads ved nordre hvælpille mellem første og andet fag.⁴²

Dåbsfade. 1) O. 1550, af messing, sydtysk, tv. 42 cm. I bunden drevet fremstilling af Bebudelsen omgivet af næsten udvisket minuskelindskrift, på fanen to rækker stemplede borter. Desuden ses tre graverede våbener over initialerne (fig. 22): »IF« for Jens Falster til Kor-



Fig. 25. Korbuekrucifiks fra 1500-25 (s. 1001). N.J. Termansen fot. 1956. - *Chancel-arch crucifix from 1500-25.*

selitse, »AH« og »EVT« for hans hustru, Anne Hansdatter Baden, gift anden gang med Eustachius von Thyssen til Ottestrup samt årstallet 1602. Fadet kom til kirken 1919 fra bispinde Madsens dødsbo;⁵ tidligere var det på Vedbygård.

*2) O. 1575 (fig. 23), af messing, 5 cm dybt og 21,5 cm i tv., men har oprindelig været større, idet det yderste af den nu kun 1 cm brede fane er bøjet om på bagsiden, hvor det ses, at yderkanten er klippet af. Ombukket har små graverede cirkelornamenter, den bevarede del af fanen en tungebort. I bunden graverede

våbener og initialer for I(ørgen) R(ud) og K(a-ren) K(rafse), sml. kistekrucifiks. Herover er graveret initialerne »SGB« for Sivert Grubbe og længere nede årstallet 1675 (sml. prædikestol). Benævnt døbefadet i notaterne om kirkens inventar fra 1850'erne.⁴³ 1905 var det ligesom »Bebudelsesfadet« (det ældste af de to i kirken) på Vedbygård, hvor det stadig opbevares. Fadet kan muligvis være identisk med et messingbækket til fonten, omtalt i inventariet 1648.³⁶

*3) O. 1650 (fig. 24), af messing, nederlandsk, tv. 65 cm, ottekantet. I bunden op-

drevet cirkelfelt, hvori graveret en kvinde set i profil, knæstykke. Udenom er der en drevet og graveret bladranke, som gentages på den bredere fane, hvor den afbrydes af fugle, bl.a. påfugle, blomster og to menneskefigurer, en mand og en kvinde iklædt tidens dragter. Kuglestave indrammer fanens dekoration såvel som bundens cirkelfelt. Et lignende fad, hvis graveringer dog er udført efter andre forlæg, skænkedes 1688 til Hillested kirke (DK. Maribo s. 842, fig. 7). Opbevares på Vedbygård; dets evt. brug i kirken her eller annekset i Reerslev (s. 972) er ikke nærmere belyst.

4) Fra 1859,³⁵ af messing, glat, 73 cm i tvn.

† *Dåbsfad*. Et sølvøbefad, »som er en sjæl-

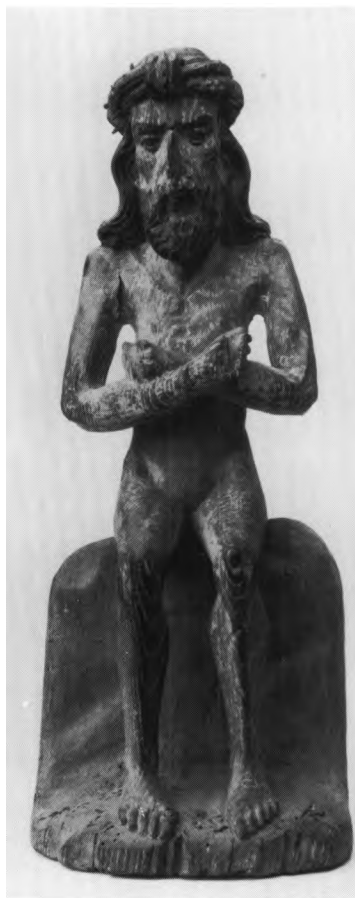
denhed alle vegne«, var i fonten endnu 1848 og omtales sammesteds o. 1774.

Dåbskande, fra 1900'erne, af messing, 25 cm høj. Under bunden stemplet: »M & T. B«.

En † *fontehimmel* havde 1758³⁰ påskrevet citat fra »Joh. 3, 5«.

Korbuekrucifiks (fig. 25), fra o. 1500-25, udført i samme værksted som bl.a. krucifikset i Højby (Ods hrd.). Figuren er 135 cm høj og korstræet måler nu 190x147 cm. Kristus nærmest hænger i skråt strakte, ikke helt symmetriske arme med krumme fingre og hovedet bøjet mod højre skulder, der er sunket længere ned end den venstre, så at to hårlokker falder ned foran højre, mens én hænger bag venstre.

Fig. 26 og 27a-b. 26. *Smertensmand, sengotisk figur antagelig fra en sidealtertavle (s. 997). Nu i NM2. LL fot. 1980. 27a-b. Sidefigurer til korbuekrucifiks fra o. 1500-25 (sml. fig. 25). a. Maria. b. Johannes (s. 1002). NE fot. 1981. - 26. **Man of Sorrows*, late Gothic figure probably from a side-altar's altar-piece. Now in NM2. 27a-b. *Flanking figures from a chancel-arch crucifix from c. 1500-25. a. The Virgin, b. St. John.*



Over en stramt snoet tornekrone, nu uden torne, er håret midtdelt. Et hul i issen til hindring af revnedannelser er lukket med træprop. Det kraftige fuldskæg er delvist formet som prop-trækkerkrøller. Lukkede øjne og lang, lige næse, noget indfaldne kinder. Den hvælvede brystkasse har haft påsatte, nu afbrækkede brystvorter; vunde skåret i højre side. Markeret midje og stramt foldet lændeklæde, hvis (flagre) snipper har været fastgjort i hakker, synlige i lårerne lige under klædet. Bøjede knæ og skarprykkede skinneben; de store fødder er overlagte, højre øverst, med karakteristiske hudfolder fra naglen ud til tærne.

Krucifikset indgår i en gruppe, der foruden Højby, omfatter arbejder i Slots-Bjærgby, Lundforlund, Vemmelev og Nørre Dalby.⁴⁵

Korstræet er hvælvet med glat ramme langs kanten, som dog er savet af forneden. I de andre korsender kan der have siddet firkantede felter med reliefskårne (eller malede) evangelistsymboler, jfr. Højby.⁴⁶ Kanterne fremtræder glatte, men må formodes at have haft korsblomster. I øvre, lodrette korsarm er tidligere konstateret et hul, som antoges at have været brugt til fastgørelse af skriftbånd. Korsskæringens glatte glorieskive, som ligger oven på en kvadratisk plade, havde inden restaureringen 1955 tre indridsede, koncentriske linier.

Ved istandsættelsen nævnte år fjernedes rester af to stafferingslag på kridtgrund, hvorefter krucifikset fik en voksbehandling. Det ældste farvelag, øjensynlig det oprindelige, så ud til at have været stærkt medtaget, da andet lag påførtes.⁴⁷

1832 hang krucifikset over koret (korbuen), 1915 blev det sammen med andet kirkeinventar fra Vedbygårds loft overladt til Nationalmuseet for 1956 at blive givet tilbage til kirken, hvor det nu hænger på nordvæggen i tredje fag.

Sidefigurerne (fig. 27) er samtidige med krucifikset, Maria 90,5 cm høj, Johannes 89,5 cm, begge fremstillet sørgende, med hænderne foldede, Johannes desuden med bog. Bagsidens udhulinger dækkes af nyere plade af fyr, for Marias vedkommende stammende fra to perioder, den nederste ældst.



Fig. 28. *Side af (†)prædikestolshimmel fra 1677, sml. fig. 29 (s. 1003). Nu i NM2. LL fot 1983. - *Side of (†)pulpit canopy from 1611, cf. fig. 29. Now in NM2.

Bemalingen, fra 1859 ved C. A. Kølle,³⁵ består af grålig, rødtonet hudfarve og brunt hår, Marias hovedlin gråt, kjortelen rødbrun, kappen blå med gult foer og gyldne kantbræmmer. Johannes' kjortel er grøn, kappen kølig rød med lysebrunt foer og gyldne kantbræmmer.

I hvert fald siden 1902 ved skibets vestvæg flankerende tårnbuen.

Prædikestol (fig. 29), fra 1677, med opgang 1979. Et topstykke fra den oprindelige himmel er nu i Nationalmuseet.

Stolen har fem fag adskilt af snoede søjler,



Fig. 29. Prædikestol med alliancevåben for Grubbe og Bülow samt indskåret årstal 1677 (s. 1002). Einar V. Jensen fot. 1958. - Pulpit with the arms of the Grubbe and Bülow alliance, and carved date 1611.

hvoraf to er dobbeltsnoede. De flankerer midtfaget med reliefskåret våben, mens sidefagene rummer evangelistfigurer. Kurven hviler på en oprindelig firkantet stolpe med krydsfod og støttes af fire bruske bøjler med skællagte skiver. Et lavt, karnisformet led smykkes af bølgeranke med blade og blomster. Af storfelterne er kun de to østvendte konstruktivt delt i postament, storstykke og frise. Ved de øvrige fag danner et gennemløbende bræt fyldning for både storstykke og frise. Evangelistfigurerne og deres symboler står foran arkader med glatte pilastre og forskellige bueslag, på særprægede maskekonsoller (fig. 30), hvis karakteristiske udformning kendes fra døbefonten i Slangerup (jfr. nedenfor). I midtfaget er anbragt skriftbånd med årstallet 1677 og initialerne »SSG« og »FHB« for salig Sivert Grubbe og fru Hille Bülow omkring skjold med våbener for Grubbe, Bülow, Rud og Juul.

Af den tilhørende (†)himmel, som allerede 1905 savnedes i kirken, er bevaret en *side (fig. 28) med udskaarne øreflipvolutter omkring maske, og tilsvarende lavere hængestykke, dog uden masken. 1915 overladt til Nationalmuseet (inv. nr. D 9128).

Opgangen fra 1979 afløste en ældre udført 1859,⁴⁰ hvortil drejer Steffensen leverede 18 drejede balustre, som på ældre fotografier ses at svare til alterskrankens. 1758 var Moses og Kristus afmalet på opgangen; nedenunder sås citat fra Joh. 1, 17 og ovenover fra 2 Mos. 4, 12.³⁰

Navnet på den snedker, der har udført stollen, kendes ikke, men det er givetvis den samme, som leverede den allerede nævnte døbefont i Slangerup kirke, hvis himmel bærer giveren, borgmester Hans Atkes navn og årstallet 1676. Også hans epitafium har ligesom broderen, Karsten Hansen Atkes, været overdraget værkstedet.⁴⁸ Sidstnævnte var godsinspektør på Vedbygård, og kan således tænkes at have formidlet kontakten til værkstedet (sml. også epitafium nr. 1).

Stolen står med en staffing fra 1696, der 1978 blev fremdraget i sin helhed (jfr. også alttavlen). Dominerende er cinnoberrødt og



Fig. 30. Prædikestolsdetalje. Maske under evangelisten Lukas, sml. fig. 29. (s. 1003). Einar V.Jensen fot. 1979. - *Detail of the pulpit. Mask below St. Luke, cf. fig. 29.*

forgyldning ledsaget af røde og grønne sølvvarsurer. Cinnoberrødt danner bundfarve for bueslagenes og postamentets snitværk; desuden findes farven på flere af listernes profiler. På bueslagene er evangelisternes navne malet med versaler: »S: Mattheus«, »S: Marcus« (fig. 31), »S: Johannes« og »S: Lucas«; i deres bøger ses græsk og hebraisk skrift samt maler Kølles signatur og årstallet 1859. Baggrunden i nicherne er sort, de indrammende pilastre står med en livlig grøn farve på mørkere bund. Hjørnernes søjler har vinranker malet med forgyldning og lidt grønt, de åbent snoede søjler er sorte og hvide. I frisen indskrifter med gylden fraktur på sort bund: »Det Være Eder Vitterligt ... Actor: 2 w: 14 Staferit Ao 1696«. På et senere tilføjet bræt, der indtil 1978 sad som vægfag, sås årstallet (18)59. Ved sidste restaurering fjernedes dette fag, og brættet står nu i sakristiet.



Fig. 31. Prædikestolsfelt med evangelisten Markus, sml. fig. 29 (s. 1003). NE fot. 1981. - *Panel of the pulpit with St. Mark, cf. fig. 29.*

Tilsvarende læses i den bog, evangelisten Johannes holder i hånden: »Anton Kølle, 25 November 1859«. ⁴⁹

1859 flyttedes stolen fra pillen nærmest altret til den følgende, hvor den stadig står. ²⁷ Afhugning af tredje fags ribbe og skjoldbue tyder på, at den tidligere har stået her.

†*Prædikestolsomhæng*, skænket af stiftamtmand Joachim Hartvig Johan von Barner (ejer af kirken 1738-68), af rødt klæde, hvorpå: »Frygt Gud og hold hans Bud, thi det bør hvert M(enne)ske at gjøre«. ⁵¹ I kanterne guldgaloner. Ved midten af 1800'rne sås på klædet om prædikestolen følgende initialer: »I.K.I.v.B. L.V.v.B. - H.F.A.v.B. - C.A.v.B.« ⁵² rimeligvis for medlemmer af slægten von Barner.

Stolestader, fra restaureringen 1979. Sæder og ryg er mørke- og lysegrå, gavlene koksgrå og

mørk røde. De afløste et sæt fra 1859, da Morten Jensen nedbrød de gamle stole og nye anbragtes i skib og tårnrum. ⁵³

†*Herskabsstole*. På de fire øverste stole stod: »Gaardens Stole«; uden på den øverste Bülow's våben og H(ille) B(ülow), indeni: »Gud forlene mig sin Naade, at Jeg maa værre i deris Tal, som frýchter og elsker Gud. H. B. 1696«. De næste stole var ligeledes forsynet med indskrifter og navne. På den øverste mandfolkestol Lützwow-våben og navnetræk samt indeni: »Gott ist mein Trost und Zuversicht. M(athias) F(rederik) L(utzwow) Anno 1696«. Fjernet 1859. ⁵⁰ Derefter synes der at være blevet indrettet en stol omgivet af panelværk (sml. Fryden-dal s. 861); synet ønskede den fjernet 1916. ⁵

†*Skriptestol*, nævnt i præsteindberetningen 1758. ³⁰ »Oven ved« stod: »Synderne beder: Ps. 51 v. 3. Trøsteren svarer: Matth. 9. 22« og »neden ved: Joh. 20. 23«. På døren: »Matth. 16. 19 og årstallet 1696«. Det oplyses ikke, om det er forfærdigelses- eller stafferingsåret (jfr. altertavle og prædikestol).

†*Degnestol*. 1758 ³⁰ læstes på den: »Ps. 92 v. 1«.

**Panel*, o. 1550-75. Rammeverket fra et panel, hvis nedre fyldinger mangler, kan stamme fra en degne- eller herskabsstol, eller det kan have været brugt i forbindelse med stolestaderne. Det er savet af forneden; den nuværende højde er ca. 150 cm, bredden 160. Af fyr. Gsimssfrisen har reliefskârne volutter omkring renæssancebladværk flankerende medaljon med profilhoved. Rester af yngre rød, blå og hvid farve. Siden 1907 i Nationalmuseet (inv. nr. D 6644). ⁵⁴

†*Herskabspulpitur*. Præsteindberetningen 1758 omtaler pulpituret over fruentimmerstolene tilhørende Vedbygårds ejere, hvorpå var malet: Salvator mundi og de 12 apostle »med martyremblemer«. Over dem stod: »Matth. 28. 18, 19, 20. Mark. 16. 20« og nedenunder enhvers navn, men under Mattias »Act. 1.26«. Øverst omkring stolen læstes: »Ps. 84. 1, 2. Ps. 27. 4«. På siden af trappen op til det var malet de tre patriarker: Abraham, Isak og Jakob i Himmerig; over dem stod »Matth. 8. 11« og under

dem deres navn.⁵⁵ Adgang til pulpituret fik herskabet gennem en dør i det østligste fags nordmur (sml. bygningsbeskrivelsen). Fjernet 1859.⁵⁰ Ved midten af 1800'rne stod nogle gamle udskårne stole på pulpituret.⁵²

†*Skab*. Inventariet 1648³⁶ opregner et lille skab til forvaring af kalk og disk.

To *pengebøsser*, fra 1900'rne, af messing, med græsk kors på forsiden.

To ens *tavler*, med gul frakturindskrift malet på sort bund, i hvid ramme: »Glemmer ikke at gøre vel og at meddele, thi saadanne offere behage Gud vel«. Ligger nu i tårnets mellemstokværk.

Dørfloje. Samtidig med kapellets opførelse 1769. Fløjdør, som på ydersiden har riflede fyldinger foroven og forneden; på midten har hver fløj to tilsvarende, sidestillede ovalfelter. Grønmalet. Indenfor sidder en hvidmalet fløjdør med firpaslignende udsavninger og rokokohængsler (sml. fig. 7).

Resten af dørene er fra 18-1900'rne. Fløjdøren mellem våbenhus og skib stammer antagelig fra restaureringen 1859; den er grå med mørkere profillister. Døren til sakristiet, fra 1929⁵ og til vindfanget, antagelig fra århundredets begyndelse, er begge hvidmalede, mens indgangsdøren fra 18-1900'rne (tidligst 1859) er udvendig flammeret og grønmalet, indvendig glat, grå. Ved tårntrappens udmunding i mellemstokværket sidder grønmalet dørfloj fra 1800'rne, med lille vindue (sml. bygningsbeskrivelsen).

Et †*pulpitur* kendes fra præsteindberetningen 1758,⁵⁶ hvor følgende indskrift gengives: »Gaar op paa denne Pulpitur, I Karle, Mænd og Drænge, Og elsker Gud af Sind og Hu, og Eders Næste længe, Lar Eders gang saa skee derpaa, at eders lyst ey glemmes, Naar I vil side eller staae, Guds ære kand fremmes Til eders Siæles Salig Maal ved ordet som der lyder (Af hin stafferet prædik-Stoel, som Øyn og Ørne Byder) At see og høre flittigen, og icke lee og stime, Paa det I kand gaa ned igien i en lyksalig time, Saa faar I med Maria best, og Jesum ævig fanger, Det eders Kiære Sogne-Præst med eder og forlanger. P. I. Holm« (jfr. epitafium nr. 3).

Ifølge notat fra 1850'erne læstes på bagsiden af samme pulpitur: »Hans Lavridtzøn Borger og Indvaaner udi Næstved Haffver Malet og Stafferit denne Kircke Anno 1696«, jfr. den bevarede staffering på altertavle og prædikestol.⁵⁷ Fjernet 1859.⁵⁰

Orgel, bygget 1941 af Marcussen & Søn, Åbenrå.⁵⁸ Seks stemmer, ét manual og anhangspedal. Disposition: Quintatøn 16', Principal 8', Gedakt 8', Kobbelfløjte 4', Quartian II, Mixtur III, pedalkoppel. Indbygget i svellekasse, der dog ikke omfatter Principal 8'. Mekanisk aktion, sløjfevindlade. Prospektpiber af zink og tinlegering. I tårnrummet. **Harmonium*, leveret 1909 af Petersen & Steenstrup, København.⁵⁹ Placeret i kirkesangerens stol som †harmoniet fra 1859, indtil det o. 1916 flyttedes til skibets nordvesthjørne. I Ruds Vedby missionshus. †»*Orgelharmonium*«, af fransk fabrikat, leveret 1859 af Horneman & Erslev, København. Gave fra particulier H. C. Lund til Vedbygård.⁶⁰ Opstillet i kirkesangerens stol.

Salmenummertavler, fra o. 1900, stort set svarende til Reerslev (s. 974), med numre af metal på søm.⁶¹ Sortmalede i hvidgrå rammer. Med hvid fraktur: »Før Prædiken« og »Efter Prædiken«.

†*Præsterækketavle*, antagelig fra 1696, eftersom præsteindberetningen 1758 oplyser,³⁰ at præsternes navne siden reformationen til Peder Jacobsen Holm (som tiltrådte 1695) var malet på væggen. Til belysning af forholdet mellem Reerslev og Ruds Vedby gengives en afskrift fra 1738,⁶² hvor dog yderligere to præsters navne er opregnet:

Oluf Lauridsen til Vedby og Reerslev
Hendrich Christensen til Vedby
Lauritz Olufsen til Vedby og Reerslev
Niels Pedersen til Vedby
Willum Søfrensen til Vedby 1641-
Iohan Søfrensen til Vedby 1652-
Anders Jørgensen til Vedby og Reerslev s. 1670
Peder Verner sen Mandal til Vedby 1681-
Iørgen Rasmussen Hammer til Vedby 1682-
Peder Iacobson Holm til Vedby 1695-
Niels Heininge til Vedby 1732-



Fig. 32. Kirkestævnetavle (s. 1006). Einar V. Jensen fot. 1958. - Parish notice-board.

David Plesner »nuværende præst 1737, født 1706«.

Ved undersøgelsen af kirkens kalkmalerier 1915 sås en stor ramme malet med gråsort. Indholdet var borte, men antoges at have været præsterækketavlen, der tillige med ðepitafium nr. 2 flankerede epitafium nr. 1.

Kirkestævnetavle (fig. 32), formentlig fra 1864, jfr. indskæringer på bagsiden: »H. C. Lund, Vedbygaard 1864«. På forsiden hvidmalet fraktur: »Lyses til Kirkestævne«. På loftet.

Lysekroner. 1) Fra 1862?,⁶³ da der anskaffedes en ny lysekrone. I tårnrummet. 2) Fra 1914, ifølge indskrift på hængekuglen.⁵ I skibet. 3-4) Skænket af »Hjorth og hustru 1945« og »Menigheden 1945« ifølge indskrift på hængekuglerne. I skibet. To *lysearme*, fra 1900'rne, i korets østfag.

†*Lysekrone*, fra o. 1700, af forgyldt træ, med 12 arme forneden og 6 foroven, smykkede af udskårne akantusblade endende i volutter under lyseholderne. Afløstes af lysekrone nr. 2.⁶⁴

Hatteknager, af træ, dels i våbenhuset, dels i sakristiet.

Klokker. 1) 1643, støbt af Claus van Dam. Tvm. 90 cm. Om halsen versalindskrift i to linjer mellem dobbelte rammelister: »Lenne Rvds Iorgen Grvbis hafver ladet mig stobe anno 1643 avs dem Fver(!) flos ich miester(!) Claves vam(!) Dam gos mich«. Under indskriften bladfrise og på legemet våbener for Grubbe og Rud flankeret af: »SIG« (salig Iørgen Grubbe)

og »LR« (Lene Rud).⁶⁵ På hankene skællagte skiver. 1898 havde klokken en revne, som 1925 havde udvidet sig og 1935 blev svejset.⁵ Ophængning ved Aug. Nielsen Roslev 1936 i slyngebom.

2) 1860,³⁸ »Omstøbt af Gamst & Lunds Efterf. Kiøbenhavn 1860«. Tvm. 59 cm. Akanthusbladfrise over indskriften med reliefversaler. Ophængt i slyngebom.

†*Klokker.* Blandt de klokker, afleveret ved klokkeskatten 1528,⁶⁶ som skriveren »ej vidste at gøre regnskab for«, kan have været en fra Ruds Vedby. 1809 og endnu 1818 var den lille klokke ubrugelig; 1860 var den i København for at omstøbes, jfr. klokke nr. 2.⁶⁷

Klokkestol, af eg, med dobbelte skråstivere og en yngre stiver af fyr i den ene ende.



Fig. 33. Epitafium nr. 1 fra 1659 over sognepræst Wilhelm Sørensen, †1652 (s. 1007). NE fot. 1981. - Wall monument no. 1 from 1659 to the parish priest, Wilhelm Sørensen, †1652.

GRAVMINDER

Epitafier. 1) (Fig. 33) 1659. Sognepræst Wilhelm Seuerini (Wilhelm Sørensen), †3. okt. 1652. Rødlig kalksten, 83x54 cm. Gravskrift med fordybede, udfyldte, gulmalede versaler på latin langs kanten. Tværs over stenen bibelcitater på hebraisk og dansk fra Dan. 12, 3. Der- efter: »Te Memento. Dødens Armageddon. Aabenb. 16. V. 16 oc følgene. Dan. 15 v. 25. Den II Febr. An(no) 1659. John Savorin. Mergrt. Grsd.« hentydende til datoen for tav- lens tilblivelse og Wilhelm Sørensens efterføl- ger i embedet, Johan Sørensen og hustru, som antagelig har ladet tavlen opsætte. I hjørnerne cirkelmedaljoner, foroven med sol og krans af 10 stjerner med én i midten, forneden kranium over knogle og måne. Imellem de øvre korslam i oval, forneden liggende barn med timeglas og kranium i oval med oprullede ender. Medaljo- nerne har sort bundfarve, figurerne er brune.

1758³⁰ og endnu 1902 på skibets nordvæg, tredie fag fra øst (jfr. †kalkmaleri), 1978 på ko- rets sydvæg; ved sidste restaurering flyttet til våbenhusets østvæg.

2) (Fig. 34) 1696. Jens Jacobsen, fordum ride- foged og birkefoged til Vedbygård i 21 år, boe- de og døde her i Vedby anno 1695 i hans alders 72. år. Første gang gift med Anne Hans Datter, som levede med ham (dog uden livsfrugt) på ottende år og døde 1691 i hendes alders 46. år. Anden gang med Sophie Ibs Datter i 2½ år. To børn, en søn og en datter. Sønneren er med fade- ren hendød salig, datteren efterlevede med mo- deren sørgelig indtil Gud beskikkede datteren en fader, moderen en husbonde, Jørgen Han- søn Lund, som har ladet dette monument staf- fere og forfærdige anno 1696.

Epitafium af eg med glat storfelt flankeret af snoede søjler.⁶⁸ Til siderne vinger med brusk- barokke skæringer, foroven dyremaske. Under karnisformet led, hvorpå symmetrisk ranke- værk, et hængestykke indrammet af profilmal- sker. Gesimsen, med glat frise, har fremspring over søjlerne og stærkt udkragende kronliste med springliste. Topstykkets skriftfelt indram-



Fig. 34. Epitafium nr. 2 fra 1696 over Jens Jacobsen, tidligere ridefoged og birkefoged til Vedbygård, †1695 (s. 1007). Einar V. Jensen fot. 1958. - *Wall monument no. 2 from 1696 to Jens Jacobsen, former bailiff of Vedbygård.*

mes af øreflipvolutter og bruskværk. En kon- sol foroven er nu tom.

Storfeltet rummer gravskriften, hænge- og topstykket citerer fra henholdsvis Ab. 14, 13 og Joh. 11 (25), alt med gul fraktur på sort bund. I øvrigt svarer stafferingen, der hovedsageligt består af rødt samt en mørkere og lysere grøn, til den, der påførtes inventaret 1696, det år epi- tafiet blev forfærdiget.

1758 i tårnrummet,³⁰ nu på våbenhusets vestvæg.

3) (Fig. 35) 1696. Sivert Grubbe, som havde fru Hille Bilow i seks år, †24. juni 1672 i hans alders 34. år, og Matthias Frederick Lýtsov, som havde fru Helle Bilow i 17 år, †26. april 1696 i hans alders 63. år. Desuden Sivert Grub- bes og Hille Býlows søn, Jørgen Rud Grubbe, premierløjtnant ved marineregimentet og ud-

kommanderet til Saxen, hvor han døde i Cammens i de Sexteten in Oberlautznies 29. dec. 1700, efter at have tjent i 14 år og levet her i verden i 32 år, og fru Hille Bülow, (†1718) den □ i hendes alders (78.) år.

Glat tavle af træ, 120x170 cm, bestående af fem vandrette brædder i profileret ramme. På øvre halvdel malede våbener for Grubbe, Bülow og Lützow. Derover de respektive initialer: »S.S.G.« for salig Sivert Grubbe, »F.H.B.« for fru Hille Bülow og »M.F.L.« for Matthias Frederik Lützow; forneden mellem våbenerne »anno 1696«. Herunder en tredelt frise med gravskrift i relation til våbenerne ovenover. Tavlens nederste felt deles på midten af en dobbelt, lodret streg. Den højre halvdel rummer gravvers signeret P. I. Holm:

»... Som Fick i Sinde saa, som en Gudfryctig Mand
At Pryde Kircken Ved en Konstig Malers haand
Saa Intet fattis her til Guds og Kirckens Hæder
Hin kostelige Kalck og Disk og Skønne Mæsse-Klæ-
der
Som Alteret hver Dag og Høytid zirer her
Med anden Ornament som prisis af en hver
...«

Den anden halvpart er tvedelt, således at to-tredjedele rummer gravskriften over Sivert Grubbe og Hille Bülows søn, †1700, mens den sidste del er viet Hille Bülow.

Tavlen må antagelig være opsat 1696 over Hille Bülow og hendes to ægtemænd, den allerede afdøde Sivert Grubbe og M. Fr. Lützow, hvis død foranledigede kirkens istandsættelse dette år (jfr. det gengivne vers). Den skæve inddeling af skrifttavlen må være forårsaget af sønnens tidlige død, hvorefter en ældre indskrift med åben plads til dødsdatoer er blevet sløjft for at give plads til gravskriften over ham.⁶⁹

Indskrifterne står med gul fraktur på sort bund; baggrunden for våbenerne er brun. Tavlen hænger på nordvæggen i østligste fag.

†*Epitafier*. 1) O. 1657. Lene og Karen, døtre af Karsten Hansen Atke, forvalter over Sæbye gaards, Wedbye og Nørager gaarde og hustru Helvig Diderichs Daatter Dragens, født henholdsvis 29. sept. 1649 og 21. sept. 1650 på Nøragergaard, døde 11. og 13. juli 1657 på

Vedbygaard, begge 16. juli nedenfor begravet.

Epitafiet, der kun kendes fra præsteindberetningen 1758,³⁰ havde øverst, efter »Jahve« med hebraiske bogstaver, citat fra Es. 40, 6: »Alt Kiød Er Høe« og »Som Rudeglasset er vort liv / Som drage Sting er dødens Kiv«.⁷⁰ Midt på tavlen stod de personalhistoriske oplysninger i en krans, og nederst fulgte et vers:

»Over Sal. Lene og Karen Castens Døttre Atker.
Her Lagdes vi to Søstre ned, vor Brude Seng
blev her bereed

En dag mand os til Jorden bar, Vi blev da Jesu
ægtepar.

Her hviles vore Been og Stiv, og vore falmet
Ungdoms liv.

Gack Læser og siig Verden saa; To Engle boe i denne
Vraae.«

1758 i tårnrummet, sammen med epitafium nr. 2 og †epitafium nr. 2.³⁰

2) 1661. Kalkmalet. Kirsten Willumsdatter 17 år, Maren Willumsdatter 13 uger ...emento mori 1661. Gravskriften kendes fra præsteindberetningen 1758,³⁰ da den omtales ved den ene side af epitafiet over Wilhelm Sørensen (jfr. epitafium nr. 1). Ved undersøgelse af kalkmalerierne 1915 var indskriften borte, men en stor, oval, gråsort ramme sås endnu.

3) 1701. Jørgen Rasmussen Hammer, født i Hammer præstegård på Sjælland, søn af hr. Rasmus Madzøn Faaborg og Susanna Lauritz daatter. Efter det 13. år delt syv år i skolegang i Sorø, Herlufsholm og København, hvor han var Academicus og Decanus på femte år; derefter Collega i Scholæ Soranæ indtil 1682. Kaldet af sal. staldmester Matthias Friderich Lützow (jfr. epitafium nr. 3) som sognepræst for Ruds Vedby menighed, som han forestod i 12 år og 10 mdr., †5. febr. 1695, 39 år mindre 14 dage.

Gift 9. august 1683 med Anna Frantz daatter Hallenberg, *11. febr. 1659 i København, datter af sal. Frantz Povlsen Hallenberg og sal. Anna Christens Daatter, opfostret som eget barn hos sal. borgmester Christopher Hansen sammesteds og efter 14 år rekommanderet til de kgl. børns hofmesterinde sal. fru Zidsel Grubbe til Balteberg, hvis kammerpige hun var 5½ år.

I ægteskabet tre sønner og tre døtre, af hvilke

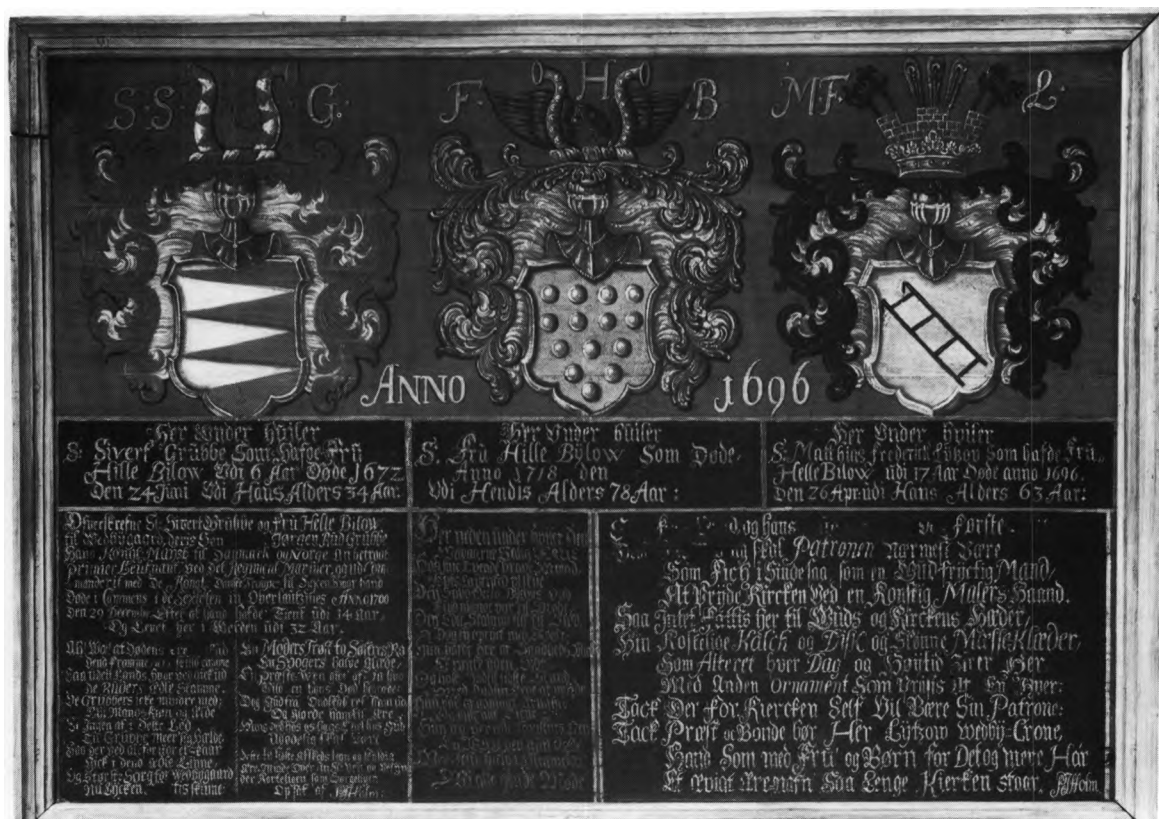


Fig. 35. Epitafium nr. 3 fra 1696 over Helle Bülow, †1718, og hendes to ægtemænd, Sivert Grubbe, †1672, og M. Fr. Lützow, †1696. Desuden en søn, Jørgen Rud Grubbe, †1700 (s. 1007). NE fot. 1981. - Wall monument no. 3 from 1696 to Helle Bülow, †1718, and her two husbands, Sivert Grubbe, †1672, and M. Fr. Lützow, †1696; also a son, Jørgen Rud Grubbe, †1700.

en søn, Rasmus Hammer, *5. juli 1689, og to døtre, Zidsel Margrete Hammer, *23. marts 1684, og Susanna Abigael Hammer, *26. april 1686, lever. Moderen senere gift med Peder Jacobsen Holm (jfr. †pulpitur og epitafium nr. 3), *31. jan. 1666 i Them i Jylland, student 1686, søn af Jacob Nielsen Holm og Ingeborg Pedersdatter Hemmeth, prøvede ni år lykken blandt fremmede, kaldet 1695. Avlede med formandens enke tvillingerne Ingeborg Maria Holm og Anna Catrine Holm, *26. juni 1696.

Epitafiet, kun kendt fra præsteindberetningen 1758,³⁰ bar øverst årstallet 1701. Derefter citat fra Dan. 12, 3 og et gravvers som indledning til de personalhistoriske oplysninger. Næderst citeredes (H)ebr. 13,7. Placering som †nr. 1.

Et par †keruber og et stykke †rokosnitværk lå

1905 på tårnhvælvingen. Tingenes tilhørsforhold er ikke kendt.

Mindetavler. 1) En *reliefmedaljon* fra 1800'rne, af bronze, forestillende Thomas Kingo set i trekvartprofil, bryststykke. Tvm. ca. 80 cm. Nedenunder sidder en lille, rektangulær tavle, af hvid marmor, 27x37 cm, med fordybede, forgyldte versaler: »Psalmedigteren Thomas Kingo fød den 15 December 1634, Huuslærer paa Vedbygaard 1658-61. Død den 14 October 1703«. Indmuret i nordvæggen, fjerde fag.

2) En *reliefmedaljon*, fra 1800'rne, af bronze, forestillende Henrich Gamst, i profil, tvvm. ca. 35 cm. Nedenunder sidder en marmortavle med fordybet versalindskrift: »Henrich Gamst, *3. sept. 1788, †3. sept. 1861«. Derunder gravvers af I. M. Thiele. Indmuret i tårnummets nordvæg.

Gravsten. 1) (Fig. 36) 1549. »Her ligger begrafuen Erlig velbyrdige mand Och stre(n)ge rjdder her Knud Ruud til Vedby oc ha(n)s kere (høstru) Fruv Dorethe bøllesdater som døde d martini An(n)o mdxlvij (ll.nov. 1547) Oc nogre af ther(is) børn gud vere them na(a)dig oc bar(m)hiartig.«. Foroven er med fordybet fraktur indføjet: »S(alig) h(r.) knud Ruud døde trijddie dag paeske Anno d(omi)n(i) Mdliiij (27. marts 1554)« (sml. kalkmalet våben nr. 3).

Rød- og gråspættet kalksten med ortoceratit-ter, 286x172 cm. Indskrift med reliefminuskler på profilerede rammelister om stenens midtfelt. Knud Ruds dødsdato tilføjet med fordybet fraktur øverst i midtfeltet på vandret bjælkeværk, som bæres af halvsøjler med bladskede. Feltet midtdeles af vandret, snoet liste mellem søjlerne. Over den ses afdødes fædrene våben: Rud og Bølle, under den deres mødrene: Rosenkrantz og Daa.⁷¹ Skjoldene er hjelmmede og med hjelmtegn og -klæde. På de to øverste udgår klædet fra halsen i stedet for fra issen. Denne heraldiske fejl kan muligvis skyldes pladsforholdene, idet hjelmklædet ellers ville forstyrre de flankerende balustres bladkapitæler. I hjelmbladene, mellem skjoldene, hænger en lille tavle med årstallet 1549.

I stenens hjørner ses medaljoner hvori vingede evangelistsymboler, der bærer navnebånd med fordybet versalindskrift: »(S) Ioa(nne)s evan(gelist)«, »S Mat(tæus) evan(gelist)«, »(S) Lwcas evangelis(t) og »S Marcvs evang.«. Mellem de øvre medaljoner er en halvrosen kronet af tre små, løgformede spir hvorimellem to kugler.

Stenen, som anses for et tidligt arbejde fra Hans Malers værksted i Roskilde,⁷² har haft sin nærmeste parallel i den nu forsvundne sten over Knud Ruds forældre, Jørgen Rud (†1504) og Kirstine Rosenkrantz (†1508), i Antvorskov tårnruummet, ligeledes et Hans Maler arbejde fra o. 1550,⁷³ sml. også sten nr. 1 i Hørby s. 512 med fig. 28. 1842 i koret, ved siden af nr. 2, hvorfra begge blev optaget 1859 og flyttet til tårnrummet. Her stod den 1902 opad nordvæggen,⁷⁴ 1979 ved sydvæggen.

2) (Fig. 37) 1557. Figursten over Jørgen Rudt



Fig. 36. Gravsten nr. 1 fra 1549 over Knud Rud til Vedbygård, †1554, og hustru Dorte Bølle, †1547, samt nogle af deres børn (s. 1010). NE fot. 1981. - *Tombstone no. 1 from 1549 of Knud Rud of Vedbygård, †1554, and his wife, Dorte Bølle, †1547, and some of their children.*

(†1571) og hustru fru Karrine Krafse (†1560). Grå kalksten, 245x140 cm, med fordybet fraktur i kun halvt udfyldt skriftfelt nederst på stenen. Derover står parret under en arkade, kronet af to løgspir og med fordybet årstal 1557, båret af perspektiviske, akantusrankeprydede pilastre med enkle kapitæler. Han er iklædt fuld rustning med hjelm, visiret er åbent, så moustachen ses. Foran kroppen holder Jørgen Rud med begge hænder sit store slagsværd. Fru Karen, der formelig presses ud mod den højre pilaster af ridderens albue, har armene foldede over brystet. Hun er klædt i lang, folderig kjole med høj pibekrave, store puffer ved skuldre og albuer samt kniplingsbort ved håndledene. Hendes overkjole prydes forneden af tre brede,

brokadebånd. På hovedet bærer hun en perlebesat? hue og om halsen to kæder. Bag ægteparret gror ranker op af en lille kande forneden i figurfeltet.

I stenens hjørner ses parrets fire våbener. Foroven, i arkadens svikler, deres fædre: Rud og Krafse; forneden, flankerende skriftfeltet, de mødre: Bølle og Hak, alle hjelmede og med hjelmtegn og -blade.

Stenen regnes som en forløber for den såkaldte »landskabs- eller landstryger-gruppe«, der i øvrigt skal søges i Skåne, på Falster og Lolland samt Fyn.⁷⁵

Indtil 1859 i koret (sml. kalkmalede våbener nr. 2 og kistekrucifiks nr. 1) som nr. 1,⁷⁴ 1902 op ad tårnrummets sydvæg. Ved restaureringen 1979 flyttet fra nordvæggens fjerde fag til andet fra øst.

(†) *Gravkælder*. O. 1550. I forbindelse med en omlægning af gulvet undersøgte 1912 en gravkælder under kirkens østligste fag (jfr. fig. 2, der viser den formodede placering af gravkælderens). Rummet, der indvendig målte 485 cm nord-syd og 285 cm øst-vest, var dækket af et tøndehvælv. Adgangen har været gennem en fladbuet dør - tilmuret antagelig ved restaureringen 1859 - hvortil der må have sluttet sig en nedgangstrappe fra kirken. Kammeret var bygget af store, røde munkesten og har mod syd haft en lysåbning, der ligesom døren 1912 fandtes tilmuret. Væggene var overhvidtede. På hvælvingens østside, lige over for indgangsdøren, samt midt på nordvæggen var malet store Jesumonogrammer med versaler, af undersøgeren betegnet som værende i udprægede renæssanceformer.

Præsteindberetningen 1758³⁰ fortæller, at Vedbygårds ejere med deres familier var nedsatte i den åbne begravelse under koret, men de fleste siden nedgravede i jorden. 1859⁵⁰ berettes, at Rud'erne »efter sagnet« skulle være ned-sænkede under kapellet.

1912 fandtes fire sammenfaldne †kister - rokokoprofilerede, men uden beslag - i gravkælderens og i fyldet under disse en del beslag fra ældre kister. Hvis man sammenholder disse fund med de kalkmalede våbener og gravskrif-



Fig. 37. Gravsten nr. 2 fra 1557 over Jørgen Rud, †1571, og hustru, Karen Krafse, †1560 (s. 1010). NE fot. 1981. - *Tombstone no. 2 from 1557 of Jørgen Rud, †1571, and his wife Karen Krafse, †1560.*

ter under kirkens østligeste hvælv og med de to gravsten, der oprindeligt har ligget i koret, over gravkælderens, samt epitafium nr. 3, må man antage, at følgende personer har været bisat her:

1) Dorthe Bølle, †1547 og 2) Knud Rud, †1554 (jfr. kalkmalet gravskrift nr. 3 og gravsten nr. 1). 3) Mikkelt Rud (jfr. kalkmalet gravskrift nr. 3). 4) Karen Krafse, †1560 og 5) Jørgen Rud, †1571 (jfr. kalkmalet gravskrift nr. 2, sml. gravsten nr. 2 og kistekrucifiks nr. 1). 6) Barn af Karen Krafse og Jørgen Rud (jfr. kiste-beslag nr. 2-3). 7) Knud Rud, †1589 (jfr. kalkmalet gravskrift nr. 4 og kiste-beslag nr. 1). 8) Sibylle Grubbe, †7. sept. 1624 (jfr. kisteplade og kiste-beslag nr. 4-6). 9-10) Børn af Lene Rud

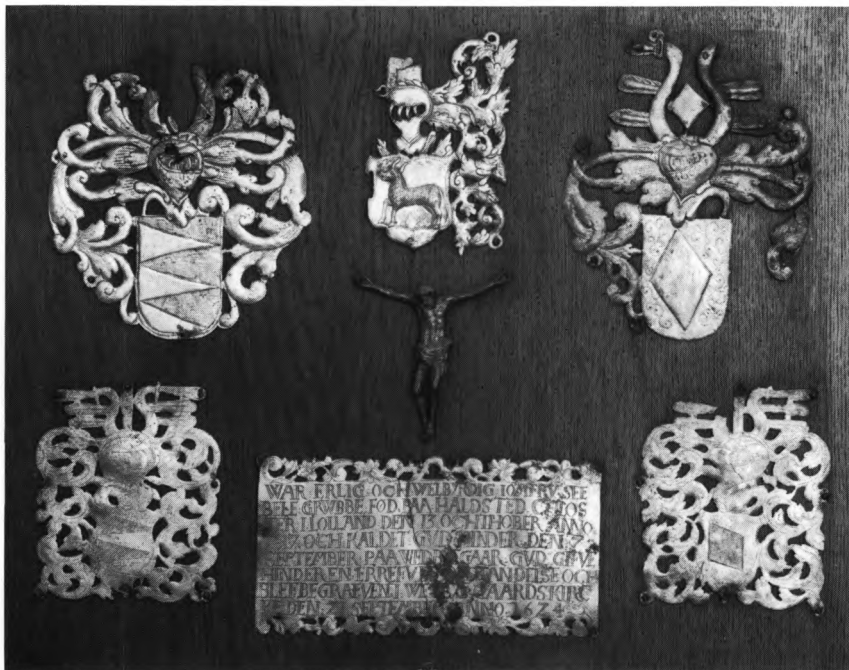


Fig. 38. Kistebeslag nr. 1 fra 1589?, nr. 4-5 fra 1624? og nr. 7-8 fra o. 1650 (s. 1013). Desuden kisteplade over jomfru Sibylle Grubbe, †1624 (s. 1012) og kistekrucifiks nr. 2 (s. 1013). NE fot. 1981. - *Coffin mounts no. 1, 1589?, nos. 4-5, 1624? and nos. 7-8, c. 1650. Also coffin plate for Sibylle Grubbe †1624 and coffin crucifix no. 2.*

og Jørgen Grubbe? (jfr. kistebeslag nr. 7-8 og 14). 11) Sivert Grubbe, †1672 (jfr. epitafium nr. 3). 12) Matthias Frederick Lützow, †1696 (jfr. epitafium nr. 3, sml. kapel, *kistebeslag nr. 7). 13) Hille Bülow, †1718 (jfr. epitafium nr. 3). 14) C. F. Barnewitz, †1736.⁷⁶ 15) »Rk. Barner«.⁷⁶

Kisteplade. (Fig. 38), 1624. Jomfru Seebele Grubbe, født på Halsted Chloster i Lolland 13. okt. 1617 og kaldte Gud hende 7. sept. på Wedbyegaar. Gud give hende en ærefuld opstandelse og blev begravet i Wedbye Gaards Kircke 21. sept. 1624. Messingplade, 13x25 cm, med graverede versaler og udstansede blomster og blade langs øvre og nedre kant. Sml. kistebeslag nr. 4-5 og 6. Siden 1912 opsat på egetræsplade sammen med flere kistebeslag og kistekrucifiks nr. 2, nu i tårnrummet.

Kistekrucifikser. 1) (Fig. 39), fra o. 1560, af forgyldt kobber, figuren 17 cm høj; korstræet måler 33,5 cm. Kristus hænger i strakte, næsten vandrette arme, og hovedet er sunket ned mellem skuldrene. Øjne og mund er lukket; om det glatte hår ligger snoet tornekrone. Kroppen er drejet mod den ene side, brystkassen har markerede ribben. Det knælange lændeklæde

har lille sløjfe ved Kristi højre hofte, mens en lang snip falder ned i venstre side; klædet ligger glat over højre lår. Højre ben er lagt over venstre, således at venstre fod næsten er skjult.

Ud fra korstræets kanter skyder små spidse blade; langs kanten en punslet bort inden for rammeliste. Bag Kristi hoved sidder en fornyet, glat glorieskive (udført efter den i Voldum) og derover skriftbånd med graverede renæssanceversaler: »Inri«. Forneden på den lodrette korsarm er fæstnet et skråtstillet dødningehoved, der mangler underkæben; på issen ligger korslagte knogler, og derover er graveret initialerne »IR« og »KK« for Jørgen Rud, †1571, og Karen Krafse, †1560, tillige med deres våbener over lille Golgatahøj hvorpå enkelt plante-motiv. Ved den vandrette korsarms ender er der øskener hvori skruer; derimod går skruerne gennem den lodrette korsarms punslede bort.

Der kendes nogle få nære paralleller til krucifikset; i Voldum kirke (Randers amt) fandt man 1899 et tilsvarende på Eskil Gøyes kiste (†1560),⁷⁷ og fra gravning, antagelig 1895 på kirkegården i Thyregod (Vejle amt) stammer et kors identisk med de to nævnte (nu i NM2, inv. nr. D 426/1964).⁷⁸ Endelig er der til Natio-

nalmuseet afleveret en Kristusfigur, som formodes at komme fra Vor Frue kirke i København (inv. nr. D 2641). I modsætning til de andre sidder den på et yngre kors af træ, hvori senere er indridset årstallet 1565. De tre figurer er meget nært beslægtede uden dog at være identiske, hvorimod korstræene synes ens bortset fra tilføjelser som kraniet, der er anbragt nederst på den lodrette korsarm. Her er graveringerne lidt afvigende.

I 1850'erne stod krucifikset på altret, siden 1958 ophængt på nordvæggen.

2) (Fig. 38) 16-1700'rne, kun 12 cm højt. Figuren hænger i strakte arme med hovedet nede mellem skuldrene. Lændeklædet har vandrette folder og knude ved venstre hofte. Knæene er bøjede, venstre fod lagt over højre. Ukendt oprindelse. På træplade i tårnrummet.

Kistebeslag. 1) (Fig. 38) 1589? Oxe-våben, hjelm og med hjelmtegn⁷⁹ og -klæde. Hjelmlædet er kun bevaret på våbenets heraldisk venstre side. Drevet, gennembrudt metalarbejde, ægte forgyldt. Beslaget kan være mødrene våben for Knud Rud, †1589 (sml. kalkmalet gravskrift nr. 4). Siden 1912 opsat på egetræsplade sammen med kisteplade, kistekrucifiks nr. 2 samt flere nedennævnte beslag, nu i tårnrummet.

2-3) (Fig. 40) o. 1600? To våbener, Rud og Krafse, hjelmede og med hjelmtegn og -klæde, i drevet, gennembrudt messing. De to beslag, der må have hørt sammen, kan være fædrene og mødrene våbener fra en †kiste, indeholdende et barn af Jørgen Rud og Karen Krafse. Placering som nr. 1.

4-5) (Fig. 38) 1624? To våbener, Grubbe og Rud, med hjelme, henholdsvis vendt mod heraldisk venstre og højre og med ens hjelmtegn og -klæde. Drevet, gennembrudt messing med graverede dekorationer. Beslagene, der svarer til Sibylle Grubbes kisteplade (se ovenfor), må være de fædrene og mødrene våbener fra hendes †kiste.⁸⁰ Jfr. endvidere beslag nr. 6. Placering som nr. 1.

6) (Fig. 40) 1624? Hjørnebeslag af form som englehoved. Drevet, gennembrudt messingarbejde med indgraverede vingefjer. Kan være



Fig. 39. Kistekrucifiks med graverede våbener og initialer for Jørgen Rud, †1571, og Karen Krafse, †1560 (s. 1012). EM fot. 1935. - *Funeral crucifix with engraved coats of arms and initials of Jørgen Rud, †1571, and Karen Krafse, †1560.*

sammenhørende med beslag nr. 4-5 og kisteplade fra Sibylle Grubbes †kiste. Placering som nr. 1.

7-8) (Fig. 38) o. 1650. To hjelmede våbener, Grubbe og Rud, med hjelmtegn og -klæde. Drevet, gennembrudt messing. Antagelig sammenhørende, måske fra †kiste med et andet barn af Lene Rud og Jørgen Grubbe.⁸¹ Placering som nr. 1.

9-10) (Fig. 40) o. 1650. To hjørnebeslag, englehoveder over en dekoration med blomst og volutformede bladranker i kvadratisk indramning. Drevet, gennembrudt messing med indpunslede detaljer. Sml. nr. 11-12.

Hjørnebeslag af denne type forekommer på kister fra 1600'ernes midte, kasseformede med hvælvet låg, f.eks. kisterne for Borchard Rud

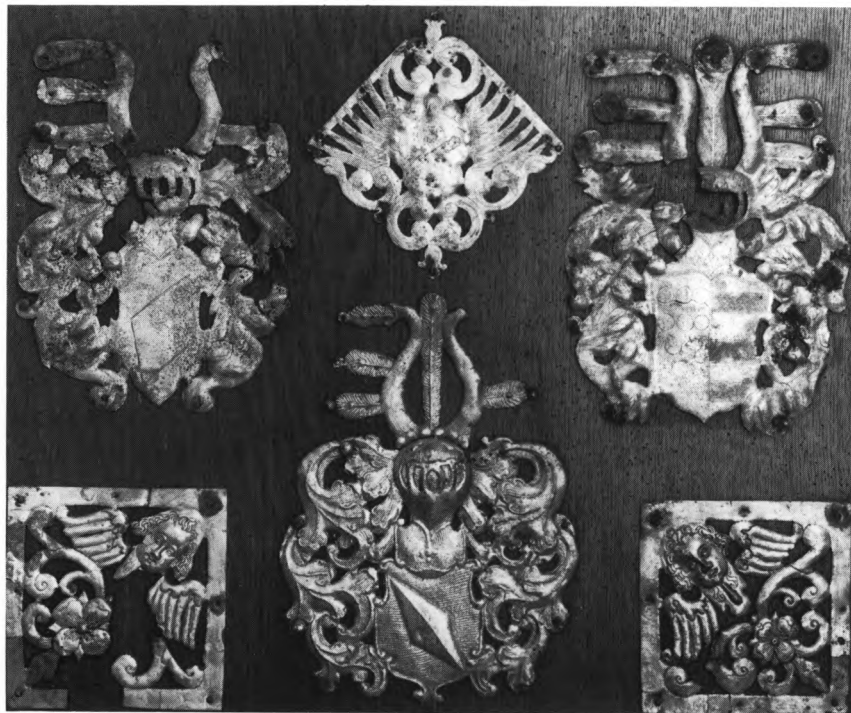


Fig. 40. Kistebeslag nr. 2-3 fra o. 1600?, nr. 6 fra 1624?, nr. 9-10 fra o. 1650 (s. 1013) og nr. 14 fra o. 1650 (s. 1014). NE fot. 1981. - *Coffin mounts nos. 2-3, c. 1600?, no. 6, 1624?, nos. 9-10, c. 1650 and no. 14, c. 1650.*

og Helvig Rosenkrantz i Halsted.⁸¹ Placering som nr. 1.

*11-12) O. 1650. Hjørnebeslag og tilsvarende fragment, drevet messing. Identiske med nr. 9-10 og sandsynligvis tilhørende samme $\dagger$ kiste, eventuelt tillige sammenhørende med våbenerne nr. 7-8. Siden 1912 i Nationalmuseet (inv. nr. D 8117).

*13) O. 1650. Fragment af kantbort, drevet messing. Volutformet rankeslyngværk med sømhuller anbragt med 10 cm. s afstand. Fra kiste af samme type som beslag nr. 7-12. Siden 1912 i Nationalmuseet (inv. nr. D8118).

14) (Fig. 40) o. 1650. Hjelmet Rud-våben, af type som nr. 3-4, men med finere drevet hjelmklæde og graveret visir, hvor nr. 3-4 har gennembrudt visir og glat skjoldbund. Af udgraveren dateret som anført og sammenlignet med våbener i Førslev.⁸² Sandsynligvis fra kiste med barn af Lene Rud og Jørgen Grubbe.⁸¹ Placering som nr. 1.

*15) O. 1650. Hjørnebeslag, drevet, gennembrudt messing med indpunslede detaljer. Af type som nr. 9-12, men lidt større og mere

plumpt udført. Siden 1912 i Nationalmuseet (inv. nr. D 8116).

*16-22) O. 1650. Fem svejfede, vindselformede hankebeslag af jern, samt to ovale håndtag, ligeledes af jern, med lidt forskellig udført knop på midten. Hankebeslagene har været parvist anbragt på kistens langsider, bærende længere hanke, medens de små hanke kan have været anbragt enten på gavlene af - hver sin - voksenkiste, eller som bærehanke på langsiderne af barnekister. Siden 1912 i Nationalmuseet (inv. nr. D8123).

*23) (Fig. 41) 1600'ernes sidste fjerdedel. Hjelmet våben for Lykke (Munk) af bly-tinlegering. Drevet arbejde med indpunslede detaljer. Er antagelig et af de 16 anevåbener fra langsiderne på et kistelåg - enten treleddet eller hvælvet.⁸³ Siden 1912 i Nationalmuseet (inv. nr. D8119).

*24-25) 1600'ernes sidste fjerdedel. Flere fragmenter af mindst to kistebeslag af form som våbener for Rud og Grubbe. Af samme legering som nr. 23, men flade, med punslede detaljer. I hvert fald hjelmen på Rud-våbenet har

været gennembrudt og drejet mod heraldisk højre. Siden 1912 i Nationalmuseet (inv. nr. D 8119).

*26) O. 1675-1700. En samling fragmenter af hjørnebeslag med keruber. Gennembrudt graveret arbejde af bly-tinlegering. Fra hjørnerne af et eller flere hvælvede? kistelåg og muligvis sammenhørende med nr. 24-25. Siden 1912 i Nationalmuseet (inv. nr. D8120).

*27) 1600'rne. Tre fragmenter af hankebeslag af jern. Gennembrudt arbejde, det ene drevet og med indgraverede ornamenter. Siden 1912 i Nationalmuseet (inv.nr. D8122).

*28) O. 1725. En samling kistebeslag af støbt tin med spor af forsølving, bestående af et akantusblad, et allegorisk kvindehoved, flere fragmenter af akantusblade og et par øreflipvolutter, brækket af en dekoration. Desuden et palmeblad? og flere fragmenter af en kantbort, af form som udfoldede akantusblade. Siden 1912 i Nationalmuseet (inv. nr. D8121).

Der kendes flere beslag af denne type fra 1700'ernes begyndelse, f.eks. fra Susanne Christina von Schönbach's kiste fra 1722 i Hørby (s. 518 med fig. 35-38).⁸⁴

**Grav tekstil*. Fra gravkælderen stammer tre sløjfer, en af brune og to af violette silkebånd, samt nogle sølvindvirkede lidser, alt fra ligdragter. Siden 1912 i Nationalmuseet (inv. nr. D 8125).

Kårder. 1) O. 1600, snarest lidt før,⁸⁵ total-længde 100 cm. Tveægget klinge med skarp ryg. Dråbeformet knap. Parerstangen er S-formet og de to parerringe ornamenterede. 1912 opsat på egetræsplade, nu på korets nordvæg.

*2) Klingefragment, 37x1 cm, med tresidet tværsnit. Det bevarede stykke er det yderste af den meget smalle klinge. Siden 1912 i Nationalmuseet (inv.nr. D8124).

†*Gravfane*. I præsteindberetningen 1758³⁰ nævnes en standart, på hvis flag der på begge sider sad en løve med draget sværd og med indskriften »Pro Religione & Patria«. 1758 under hvælvingen, over korets åbne begravelse.

Et *gravkapel* (jfr. bygningsbeskrivelsen) opførtes 1769 på skibets nordside på foranledning

af kirkeejeren, generalmajor H. G. von Barner som familiebegravelse.⁵¹

På kapellets sydvæg er opsat en *mindetavle* over gehejmeråd, amtmand I. H. I. de Barner, ridder af Dannebrog, *1699, †1768, samt to hustruer M. A. Rosenkrantz, *1707, †1755, og E. T. v. Grambow, *1732, †1778, tillige med hendes tre sønner. Endvidere over generalmajor H. G. v. Barner, *1714, †1775, samt to hustruer L. C. M. C. Adeler, *1731, †1759, og H. M. Lente Adeler, *1731, †1786.

Hvid marmorplade, 113x78,5 cm, med fordybede, forgyldte versaler. I hjørnerne sømho-veder af bronze.

I kapellet henstod 1902 ti †*kister* (fig. 42), seks voksen- og fire barnekister, alle fra omkring opførelsestidspunktet.⁸⁶ Kisterne var i dårlig stand; de havde mere eller mindre ødelagt fløjlsbetræk, og efter indstilling fra synet blev kapellet 1905 ryddet og indrettet til ligkapel for menigheden.⁵ Kisterne nedgravedes i gulvet,



Fig. 41. *Kistebeslag nr. 23 fra gravkælderen under koret. Lykke (Munk) våben fra 1600'ernes sidste fjerdedel (s. 1014). I NM2. LL fot. 1979. - **Coffin fitting no. 23 from the crypt under the chancel. Lykke (Munk) arms from the last quarter of the 1600s. In NM2.*



Fig. 42. Kister tilhørende medlemmer af familien von Barner (s. 1015). M. Mackeprang fot. 1905. - *Coffins belonging to the von Barner family.*

efter at kisteplader og -beslag var afdraget. Efter endt rensning og konservering blev kistepladerne ophængt på kapellets vægge, medens beslagene blev afgivet til Nationalmuseet.

Kisteplader. 1) (Fig. 43) 1755. Mette Amalia von Rosenkrantz, *14. juni 1707, indgået et kærligt ægteskab 26. febr. 1740 med hendes efterladte, nu højbedrøvede mand Joachim Hartvig Johan von Barner, stiftsbefalingsmand og amtmand over Calundborgs, Drachsholms, Sæbyegaard og Holbechs amter. Efter at have tjent dronning Sofia Magdalena som hoffrøken i 10 år udi hendes ægteskab, var hun af Gud velsignet med en søn og tre døtre, som allerede for hende er indtagen i de evige boliger. Til tegn på den nåde, hun stod i hos dronningen, var hun regaleret med den høje orden de l'Union parfaite,⁸⁷ men til tegn på den nåde

Gud havde for hende, hastede han med hende til den salige evighed og derfor efter syv dages svaghed bortkaldte hende med en sagte og salig død på Vedbyegaard 26. nov. 1755, efter at hun havde levet i 48 år, 5 mdr. og 12 dage (sml. nr. 6).

Oval, hvælvet plade, 39x23 cm, med fordybet skriveskrift i støbt blyindfatning, formet som strålekrans med skyer, hvori englehoveder, putti - én blæsende sæbebobler og én holdende kranium - forneden Tiden (Kronos) med timeglas og le, foroven Sejren (Victoria) med palme og krans. Identisk med kisteplade nr. 6 og med nr. 3 i Hagested (s. 557). Tilsvarende findes endvidere i Nr.Jernløse (nr. 1, s. 107), Tølløse (s. 238) og Kirke Helsing (Løve hrd.), samt i Trinitatis kirke, København.⁸⁸ Siden 1906⁸⁹ ophængt på kapellets vestvæg.

2) (Fig. 45) 1759. Lovisa Christina Magdale-na Charlotta von Barner, f. Adler, datter af Friderich Adeler, ridder, stiftsbefalingsmand over Christiansands Stift og amtmænd over Nedernes amt i Norge, og Anna Beata Rosenkrantz. *27. maj 1731, 8. sept. 1758 indgået et kærligt ægteskab at forplante verden med Helm Gothardt von Barner, oberstløjtnant af infanteriet. Efter fire dages fødselssmerter måtte hun tillige med en datter udgå af verden natten mellem 26. og 27. maj 1759, 28 år.

Oval, stærkt hvælvet plade af bly, 34x21 cm. Indskriften, med fordybet skriveskrift, indledes med henvisning til 1 Mos. 35, 16 - Rakels død i barselsseng - og afsluttes med mindeord over afdøde. Pladen kranses af 72 cm høj, støbt blyramme af form som strålekrans med smal skybræmme med kerubhoveder, hvori forneden vinget timeglas over dødningehoved mellem figurer, der, trædende på jordkloder, fremholder medaljoner med dødssymboler: dødningehoved og urne. Foroven Korslam i stråleglorie mellem fakkelbærende genier (sml. *kistebe-
slag nr. 1-2). Siden 1906⁸⁹ ophængt på kapellets vestvæg.

3) 1760. Ludwig Wolrath von Barner, *2. febr. 1759, †17. april 1760, søn af Joachim Hartwig Johan, ridder, stiftamtmand og amtmænd over Callundborgs, Drachsholms, Sæbye-
gaard og Holbechs amter, med Elisabeth Tugendreich von Gramboe.

Oval blyplade, 33x14 cm. Indskriften, med fordybet antikva, afsluttes med gravvers. Pladen bærer foroven og forneden englehoveder som nr. 4 og 5, jfr. fig. 46, men større. Siden 1906⁸⁹ på kapellets sydvæg.

4) 1761. Hartvig Friderich August von Barner, anden søn af Joachim Hartvig Johan von Barner, ridder, stiftsbefalingsmand samt amtmænd over Callundborgs, Drachsholms, Sæbye-
gaards og Holbechs amter, og Elisabeth Tugendreich von Grambow, *10. juli 1760, †22. jan. 1761. Herefter gravvers.

Oval, hvælvet blyplade, 33x14 cm, med fordybet antikva. I hver ende er anbragt et englehoved som på nr. 3 og 5, jfr. fig. 46. 1906⁸⁹ ophængt på kapellets sydvæg.



Fig. 43. Kisteplade nr. 1 over Mette Amalie von Rosenkrantz, †1755 (s. 1016). NE fot. 1981. - *Coffin plate no. 1 for Mette Amalie von Rosenkrantz, †1755.*

5) (Fig. 46) 1763. Carl August von Barner, tredje søn af Joachim Hartvig Johan von Barner, ridder, stiftsbefalingsmand samt amtmænd over Callundborgs, Drachsholms, Sæbye-
gaards og Holbechs amter, og Elisabeth Tugendreich von Grambow, *20. aug. 1761, †5. maj 1763.

Oval, hvælvet blyplade, 33x14 cm. Indskriften, med fordybet antikva, afsluttes med gravvers, der - ligesom hos brødrene, nr. 3 og 4 - hentyder til afdødes ondt for tænder. Pladen har, som de to foregående, englehoveder foroven og forneden. Siden 1906⁸⁹ på kapellets nordvæg, øst for indgangen.

6) 1768. Joachim Hartvig Johann de Barner, ridder af Dannebrog, herre til Vedbye Gaard, gehejmeråd, stiftsbefalingsmand og amtmand over Callundborg, Draxholms, Sæbye-Gaards og Holbechs amter. Født i Mechlenborg 25. marts 1699, først i ægteskab med Mette Amalia de Rosenkrantz A° □ den □, i hvilket ægteskab Gud velsignede dem med børn, som i Herren er hensovede (se nr. 1). Anden gang i ægteskab med Elisabeth Tugendreich von Gramboe 21. juni 1757, tre børn, som og i Herren er hensovede (sml. nr. 7). Han avancerede fra militæretaten som oberst 1. febr. 1746, derpå til stiftsbefalingsmand over Christiansands stift, 9. febr. 1751 til amtmand over Callundborg, Dragsholm, Sæbye-Gaards og Holbechs amter, til ridder af Dannebrog 31. marts 1759 og endelig til gehejmeråd 20. maj 1768. Hensov om eftermiddagen klokken 4½ 17. dec. 1768.

Oval plade, 39X24 cm. Indskriften, med fordybet skriveskrift, begynder med citat fra Ab. 2, 10. Pladen indrammes af en støbt blyramme, ca. 80 cm høj, identisk med kisteplade nr. 1, samt *kistepladeindfatning. Pladen op-hængtes 1906⁸⁹ på kapellets østvæg.

7) 1777. Elisabeth Tugendreich von Grambow, enke efter gehejmeråd og ridder af Dannebrog Joachim Hartvig Johan v. Barner, *25. maj 1732, †3. jan. 1777.

Hvælvet, rektangulær blyplade, bølget på den vandrette led, 19x26 cm, med graveret antikva. Langs kanterne smal, graveret skravering. Siden 1906⁸⁹ ophængt i kapellet på nordvæggen vest for indgangen.

8) (Fig. 47) 1786. Henriette Margaretha Lente Adeler, enke efter generalmajor Helm Gothardt Barner. Hendes forældre var gehejmeråd Theodorus Lente Adeler til Lykkesholm og frue Leopoldine Catharina Rosenkrantz. Født på Lykkesholm i Fyen 8. sept. 1731, gift med generalmajor Barner 28. okt. 1760, moder til tre sønner og to døtre, døde på Wedbyegaard 3. oktober 1786.

Oval messingplade, 43x23 cm, med fordybet antikva, indrammet af båndomsvunget egeløvskrans med sløjfe foroven. Forneden tre-

delt, trappeformet fodstykke, hvorpå en kvindeskikkelse - afdøde - sidder til højre, over for Tiden med timeglas og le. 1906⁸⁹ ophængt på kapellets østvæg.

Fra kapellet stammer endvidere en *kistepladeindfatning af støbt bly, 93x40 cm, helt svarende til rammerne på kisteplader nr. 1 og 6. Siden 1905 i Nationalmuseet (inv. nr. D6437).

*Kistebeslag. 1-2) 1759? To dobbeltvåbener for Adeler og Rosenkrantz. Svagt ovale, drevne messingplader, 27x25 cm. Den ene bæres af to buttede englebørn af tin, 16 cm høje, medens den anden kun har bevaret vangerne, hvorpå englene har været loddet. De hjelmede våbener, på baggrund af rocaille-bladværk, er spejlvendte.

Fra Lovisa Christina Magdalena Charlotta von Barners †kiste (jfr. kisteplade nr. 2)⁹⁰ 1906 afgivet til Nationalmuseet (inv. nr. D6438).

3) 1768. Ligkistebeslag af form som (hjelmet) Barner-våben. Oval tinplade, omgivet af gennembrudt blyklæde, 16x24 cm. Pladen har påloddet en jernklædt arm med fakkelt, for Barner, omgivet af Dannebrogordenens kæde, alt af bly. Over skjoldet kraven af den afbrækkede hjelm.

Må være fra amtmand J. H.J. von Barners †kiste. Han optoges i Dannebrogordenen 1759, jfr. kisteplade nr. 6.⁹¹ Siden 1906 i Nationalmuseet (inv. nr. D6440).

4) O. 1770. Våbenskjold for Barner. En foroven fliget tinplade, 28x28 cm, med indpunslet kantbort, hvorpå er fasthæftet et hjelmst Barner-våben med klæde i gennembrudt, støbt blyarbejde. Våbenets fakkelt er afbrækket, ligesom hjelmtegnet - tre faner - kun skimtes som aftryk på tinpladen. Siden 1906 i Nationalmuseet (inv. nr. D6441).

5) O. 1770. Kronet våbenskjold for Rosenkrantz. Tinplade, foroven tunget, 28x27 cm, med indpunslet kantbort og påhæftede blyornamenter: ovalt (spejlvendt) Rosenkrantz-våben, hvor løverne er afbrækkede, omgivet af klæde. Våbenet bærer foroven hjelm, hvorover meget stor, femtakket krone.⁹² Siden 1906 i Nationalmuseet (inv. nr. D6439).

6) O. 1770. Krabbe-våben. Oval tinplade



Fig. 44. *Kantbort fra o. 1775 fra $\dagger$ kiste (s. 1019). Nu i NM2. NE fot. 1984. - *Coffin edge c. 1775. Now in NM2.

omgivet af gennembrudt blyløv, 14x22 cm. På pladen er fastgjort rand og tværbjælke, samt kraven af en nu afbrækket hjelm, alt støbt sammen med blyet. Parallel til nr. 3 og 7. Siden 1906 i Nationalmuseet (inv. nr. D6442).

7) O. 1770. Lützow-våben.⁹³ Oval tinplade omgivet afklæde, 21x21 cm. Skjoldets brede rand, våbenets stige, det fligede, gennembrudte klæde, samt hjelmen med hjelmtegnet: tre faner, er støbt i bly og påloddet tinpladen. En del af klædet på heraldisk venstre side mangler. Siden 1906 i Nationalmuseet (inv. nr. D6443).

8) O. 1775. Kantborter fra kiste(r). Smalt bånd i gennembrudt arbejde af bly-tin legering, 4 cm bredt, bevaret er syv stykker på tilsammen 224 cm.s længde. Båndet er sammenloddet af 27 cm lange sekvenser, bestående af tre billeder mellem akantusbladværk (fig. 44). Til venstre Opstandelsen, i midten Lammet med sejrsmåne i medaljon, flankeret af engle, der bærer femtakket krone over medaljonen. Til højre et dødningshoved under vinget timeglas. Siden 1905 i Nationalmuseet (inv. nr. D5851).

9) O. 1775. Fragment af kantbort, 4x15 cm,



Fig. 45-47. Kisteplader i von Barners gravkapel. 45. Nr. 2 over Lovisa Christiana Magdalena Charlotta von Barner, $\dagger$ 1759 (s. 1017). 46. Nr. 5 over Carl August von Barner, $\dagger$ 1763 (s. 1017). 47. Nr. 8 over Henriette Margaretha Lente Adeler, $\dagger$ 1786 (s. 1018). NE fot. 1981. — 45-47. Coffin plates in the burial chapel of the von Barner family. 45. No. 2 for Louisa Christiana Magdalena Charlotta von Barner, $\dagger$ 1759. 46. No. 5 for Carl August von Barner, $\dagger$ 1763. 47. No. 8 for Henriette Margaretha Lente Adeler, $\dagger$ 1786.

af bly-tinlegering. Spinkle, fortløbende liljer i gennembrudt støbning. Siden 1905 i Nationalmuseet (inv. nr. D5851).

10) O. 1775. Hjørneornament af form som rocaille, hvori engel, der holder feston udgående fra overflødigedshorn. Støbt, gennembrudt bly-tinarbejde, 12,5x8 cm. På fotografi fra 1905 ses beslag af denne type ved de leddelte kistelågs nedre hjørner og nederst, omkring de rokokoprofilerede kisters hjørner. Siden 1905 i Nationalmuseet (inv. nr. D5851).

Mindetavle. O. 1829. Thomas Thstrup, præst til Rerslev og Vedby 1820-29. *1770, †1829. Grå marmortavle, 32x44 cm, med fordybede versaler. På korets nordmur.

Kirkegårdsmonumenter. O. 1861. Agent Henrich Gamst, ridder af Dannebrog, *3. sept. 1788 i Kiøbenhavn, †3. sept. 1861 på Vedbygård. Herefter gravvers. Hvid marmortavle, 68x41 cm, med sortmalede, fordybede versaler. Tavlen står op ad træstamme, der krones af latinsk marmorkors. På gravstedet findes desuden monument over P. Madsen, biskop, dr. theol., *28. aug. 1843, †7. aug. 1911, prof., 1875, biskop 1909, og hustru Th. Madsen, født Storck, *13. maj 1842, †11. juli 1917, sat af disciple, venner og sognets beboere.

I kirkegårdens sydøsthjørne, på Vedbygårds gravsted, der på nordsiden hegnes af *støbejernsgitter*.



Fig. 48. Detalje af stukornamentik i gravkapel fra 1769 (s. 986). HJ fot. 1984. - *Detail of stucco ornament in the mortuary 1169.*

KILDER OG HENVISNINGER

LA. Godsarkiver. Vedbygård Gods. Kirkerne og skolerne vedkommende 1641-1893. - *Ved embedet.* Vedby Kirkes Prot. 1862-1966. - Se i øvrigt arkivalier for Holbæk amt i almindelighed s. 50.

NM2. Præsteindberetning til Oldsagskommissionen 1809. Notater (fra 1850'erne) afleveret af H. Storck 1915. - Restaureringsberetning ved pastor C. A. Hansen 1859, do. (lidt afvigende) ved skolelærer C. H. Hansen, fundet 1979 indmuret i alterbordet. Indberetninger ved F. Uldall (klokker), cirkulære til biskopperne 1890, M. Henriksen 1899 (kalkmalerier og inventar), C. M. Smidt 1902 (bygning), J. Olrik 1902 (inventar) og 1905 (Barners kapel), Chr. Axel Jensen 1912 (gravkælder og gravsten), P. Nørlund 1915 og E. Moltke 1935 (kalkmalerier),

M. Mackeprang 1935 (bygning), N. J. Termansen 1954 og 1956 (krucifiks), 1959 (Smertensmand), Einar V. Jensen 1959 og 1960 (altertavle m.m.), M. Aamann Sørensen 1969 (romansk vinduesramme), Mogens Larsen 1976 (inventar), Marie-Louise Jørgensen 1978 (gravminder), Kirsten Trampedach 1979 (kalkmalerier), Hugo Johannsen 1978 og 1979 (bygning), Marie-Louise Jørgensen 1981 (inventar og gravminder), Preben Thorsen 1981 (dokument i alterbordet). - Bygningsbeskrivelse ved Hugo Johannsen, kalkmalerier og inventar ved Marie-Louise Jørgensen, gravminder ved Marie Louise Jørgensen og Henrik Larsen. Knud Prange har været konsulteret vedr. heraldiske spørgsmål. Redaktionen afsluttet maj 1984.

Tegninger. NM2. To tegninger af gravsten ved S. Abildgaard. - Font og romansk vindue med ege-træsramme ved C. M. Smidt 1902. - Kisteplade fra 1624 over Sibylle Grubbe 1912. - Tryk af forslag til orgel ved A. Lautrup-Larsen. - Plan ved M. Brahde 1966. - Romansk vindue ved M. Aamann Sørensen 1968. - Tryk af forslag til stabilisering af bygningen ved E. Troelsgård 1978. - *KglBibl.* 2°. 61 og 66. Johan Gottfred Burman Becker: Tegninger af Danske Kirker, Monumenter, Døbefunter, Gravstene og andre mærkelige Alderdomslevninger. - *Kunstakademiets bibliotek.* Forslag af Hans I. Holm (1835-1916) til bogpult på altret. - *Vedbygård.* Div. opmålinger af kirkegård og kirke, bl.a. forslag til trappehus o. 1908 samt plan (F. C. C. Hansen, Sorø?). - Plan, snit og facader ved A. Lautrup-Larsen 1925. - Forslag til fyrrum på tårnets nordside ved samme 1940. Kopier af disse tegninger i NM2.

Notebøger. NM2. N. L. Høyen XII, 1832, s. 14. - Henry Petersen IX, 158 f. - P. Nørlund II, 67-69. - C. M. Smidt IVa, 75-85.

¹ Roskildebispens jordebog s. 163.

² Repert. 3. febr. 1483, nr. 5174 og 31. jan. 1496, nr. 8080.

³ DaMag. l.rk. VI, 186.

⁴ Landebogen s. 126.

⁵ Ved embedet. Synsprot. 1862-1966.

⁶ Arbejdet forestodes af murermester Richs, jfr. note 40.

⁷ En tegning på Vedbygård viser forslag til murens indrykning.

⁸ Svarende til fløjene i Reerslev; de er udført af tømrer Hans Frederiksen, jfr. note 40.

⁹ En tegning til dette indgangsparti udført af kirkens arkitekt A. Lautrup-Larsen er på Vedbygård.

¹⁰ LA. Holbæk amtsprovsti. 1808-23. Synsforretn.

¹¹ Østligst på nordsiden er en stump af gesimsen endnu bevaret.

¹² Jfr. Tølløse, Hørby og Tuse (s. 221 f., 493 og 592); endvidere Haraldsted (DK. Sorø s. 446f.).

¹³ Trappen er synlig på ældre fot. i NM2, gengivet i ÅrbHolbæk 1934, s. 158.

¹⁴ Jfr. korgavlen i Kvanløse, s. 114 og fig. 1.

¹⁵ Dateringen fremgår af indskriften over døren. I præsteindberetningen til Thurah og Hofman omtales såvel gravkapellet som dets bygherre, jfr. note 51.

¹⁶ Jfr. C. Elling: Lerchenborg og den vestsjællandske Rokoko, i ÅrbHolbæk 1934, s. 159.

¹⁷ RA. DaKanc. F47. Indb. fra gejstligheden om kirkernes tilstand.

¹⁸ Restaureringen er beskrevet i et af skolelærer og kirkesanger C. H. Hansen affattet dokument, som bærer datoen 12. sept. 1859 og ved kirkens seneste restaurering 1979 fandtes nedlagt i en glasflaske i

alterbordet. Efter læsning og afskrift er flasken med dokument atter anbragt i alterbordet. Vedr. restaureringen, som for visse deles vedkommende, bl.a. tårnet, muligvis først afsluttedes i 1860, se endvidere note 40 og 38. I skibet over døren indsattes en lille tavle med fordybede versaler: »Restaureret 1696 - 1859«. Sekundært er tilføjet »1979«, en lignende bygningstavle opsattes i Reerslev (s. 965). Også præsten, C. A. Hansen leverede en beretning; afskrift findes i NM2.

¹⁹ Dette arrangement med selvstændig indgang (evt. skærmet af vindfang) til herskabsstolen synes at have været normen for en lang række privatejede kirker, jfr. s. 136, 363, 684, 853, 928.

²⁰ Jfr. s. 964 med note 21.

²¹ En usigneret og udateret tegning, som formentlig skyldes Sorø Akademis arkitekt F. C. C. Hansen, findes på Vedbygård.

²² Signeret og dateret tegning findes på Vedbygård.

²³ Tilsvarende forhold kendes i f.eks. Tersløse og Frydendal (s. 448 med note 61 og s. 855) i Holbæk amt.

²⁴ Våbenet er forgæves søgt identificeret af A. Thiset og Knud Prange.

²⁵ Mikkel Ruds dødsår kendes ikke.

²⁶ I Karrebæk ses to engle holdende kalkmalet tæppedekoration hvori to våbener (DK. Sorø s. 1090 med fig. 11).

²⁷ Jfr. dokument fundet i bordet ved restaureringen 1979.

²⁸ DK. Præstø s. 883.

²⁹ Pletter af vin og voks på nedennævnte tæppe be- styrker den opfattelse, at det har ligget på alterbor- det, jfr. Fritze Lindahl.

³⁰ LA. Bispearkivet. 1758-59. Hist. efterretn. til HofmFund.

³¹ Tæppet er senest behandlet af Fritze Lindahl: Ein persischer Wirkteppich aus ein dänischen Dorfkir- che, i Documenta Textilia. Festschrift für Sigrd Müller-Christensen. Herausgegeben von Mechthild Flury-Lemberg und Karen Stolleis. Deutscher Kunstverlag 1981, s. 207-12. Heri en farvegengivel- se. Ved artiklens affattelse kendtes oplysningen fra præsteindberetningen vedr. klædet fra 1690 ikke. I artiklen henvises til følgende relevant litteratur F. R. Martin: A History of Oriental Carpets before 1800, Wien 1908, Kurt Erdmann: Persische Wirk- teppiche der Safawidenzeit, i Pantheon 7, 1932 og Friedrich-Karl Spuhler: Seidene Repräsentationstep- piche der mittleren bis späten Safawidenzeit - die sog. Polenteppiche, Berlin 1968.

³² Jfr. note 3. Kirstine Eriksdatter Rosenkrantz var enke efter Jørgen Rud til Vedby, der døde o. 1504; hun selv døde 1509.

³³ Fra Nordlunde på Lolland kommer en altertavle (nu i NM) udført i slutningen af 1400'rne. På inder-



Fig. 49. Kalkmalet $\dagger$ baldakin eller himmel fra 1696 over altertavlen (s. 992). Poul Nørlund fot. 1915. - $\dagger$ *Canopy as mural, 1696, over the altar.*

siden af dens fløje ses malede fremstillinger af Johannes Døberens historie, mens midtskabet rummer en korsfæstelsesscene (DK. Maribo s. 567). I Ubberud kirke (Odense hrd., Odense amt) står en tavle, hvis midtskab fremstiller Johannes Døberen og sideskabene fire hovedscener af hans martyrium (jfr. V. Thorlacius-Ussing: Claus Berg, 1922, s. 20, fig. 5).

³⁴ Jfr. DK. Præstø s. 1087 og Kbh. Amt s. 984 og 1054. Se endvidere sagregistrene til Sorø og Maribo amter.

³⁵ Jfr. præstens indb.

³⁶ LA. Løve hrd.s provsti. 1647-1785. Herredsbog.

³⁷ 1859 blev æsken istandsat indvendig, i Slagelse, jfr. note 40. Oldermandsranke indicerer normalt, at der er tale om et udenlandsk (tysk) arbejde.

³⁸ LA. Ars-Løve hrd.s provsti. 1831-61. Synsforretningsprot.

³⁹ Sml. Jungshoveds fra 1649 og Greves fra 1650-1700 (DK. Præstø s. 893 og Kbh. Amt s. 968).

⁴⁰ LA. Godsarkiver. Vedbygård Gods. Kirkerne og skolerne vedkommende 1641-1893.

⁴¹ Jfr. Mackeprang: Døbefonte s. 406.

⁴² Jfr. skrivelse af 28. maj samme år.

⁴³ Villads Christensen: Vedbygaards Historie gennem 600 Aar, 1939, s. 100 anføres som en kuriositet, at fadet »for nogle år siden« blev fundet i en dam i Vedby. Efter at have været brugt et sted i landsbyen som andefad, var det atter havnet på Vedbygård.

⁴⁴ NM2. Håndskriftsaml. J. H. Larsen: Bidrag til topografisk beskrivelse 1848 og DaAtlas VI, 246.

⁴⁵ DK. Sorø s. 688 med fig. 7, s. 706 med fig. 7, s. 741 med fig. 5 og DK. Kbh. Amt s. 1232 med fig. 9, jfr. de kunsthistoriske oversigter DK. Sorø s. 1243 og DK. Kbh. Amt s. 2250.

⁴⁶ Ved en undersøgelse 1902, da tilsvarende formodning fremsattes, forekom de ikke helt intakte.

⁴⁷ Der var kun bevaret resterne af en rødlig kødfarve, og på tornekrone en mørk ubestemmelig farve. Korstræet havde cinnoberrødt med noget, der tydedes som dekomponeret sølv på kanterne. Det yngre lag omfattede en lys, bleg kødfarve med lange bloddråber, mørkebrunt hår og skæg, grøn lasur på sølv på tornekrone og forgyldt lændeklæde. Korstræet havde muligvis en rød ådring på mørkebrun bund, glorieskiven bleg okkergult eller neapelgult midtparti med mere hvidlige stråler på en lilla bund, som blev mere kraprød mod yderkanten. Yderst en kant af guldfarvet sølv. Herudover var i nyeste tid påsmurt et lag bestående af lim og fernet.

⁴⁸ Jfr. DK. Frborg. s. 2059f. med fig. 28, 2094 og 2096.

⁴⁹ Stafferingen fra 1859 bestod hovedsagelig af en gulbrun farve; det oprindelige guld var fornyet med uægte eller guldbronze.

⁵⁰ Jfr. note 27 og note 35.

⁵¹ NM2. Håndskriftsaml. Indb. vedr. Sjælland til Thurah og Hofman 1755 og 1773. I—II.

⁵² Notater (fra 1850'erne) afleveret af H. Storck 1915.

⁵³ Jfr. noterne 40, 38, 27 og 35.

⁵⁴ Købt af københavnsk antikvitethandler, som opgav, at stykket stammede fra Ruds Vedby.

⁵⁵ Jfr. noterne 28, 35 og 27.

⁵⁶ Jfr. noterne 27, 28, 35 og 52.

⁵⁷ Om Hans Lauridsen, se DK. Præstø s. 1087f, DK. Sorø s. 1249 og sagregistrene DK. Kbh. Amt s. 2313 og Maribo s. 1622.

⁵⁸ Meddelelse fra Marcussen & Søn.

⁵⁹ Jfr. note 5.

⁶⁰ Jfr. noterne 27 og 35. Ruds Vedby og Reerslev hørte til de første i Danmark, der fik opstillet et harmonium, jfr. Erik Skov: Historien om et orgel, i NMArb. 1973, s. 126f.

⁶¹ H. C. Lund gav salmenummertavler 1859, jfr. note 40.

⁶² LA. Bispearkivet. Løve hrd. 1690-1820.

⁶³ LA. Bispearkivet. 1862-79. Kirkesyn.

⁶⁴ Kronen, som kendes fra indb. 1902, ses på ældre interiørfotografi.

⁶⁵ Iørgen Grubbe døde 1640. En gipsafstøbning af Grubbevåbenet findes i NM2 (inv.nr. D 11151).

⁶⁶ RA. Rgsk. ældre end 1559. Fortegnelse over indkrævede klokker.

⁶⁷ Jfr. note 10 og 38.

⁶⁸ Efter en årrække at have været borte, anbragtes de ved sidste restaurering på oprindelig plads.

⁶⁹ Heri kan ses en bekræftelse på den formodning, som fremsattes i forbindelse med en undersøgelse ved kirkens restaurering 1979. Konservatoren gav da udtryk for, at skriften var udbedret i stort omfang, og at der tilsyneladende havde været en anden tekst tidligere, hvorfor den formodning fremsattes, at tavlen var fremstillet til andet formål.

⁷⁰ Hentydende til Atke-familiens våben med tre ruder? og familien Dragens, med en drage, jfr. forældrenes epitafium i Slangstrup (DK. Frborg. s. 2096 med fig. 54. Endvidere farbroderen, Hans Atkes epitafium nr. 5, s. 2094 med fig. 53).

⁷¹ Dorte Bølles mor, Birgitte Skave (†1512) var datter af rigsråd Niels Jensen Skave til Eskilstrup (†1452) og Dorte Snekken (†1492), der var gift 2. gang med Claus Daa til Ravnstrup (†o. 1496).

⁷² Jensen: Gravsten I, 203 f., II nr. 292 samt tavle 53.

⁷³ DK. Sorø s. 626 med fig. 21, jfr. Jensen: Gravsten I, 204 og II, nr. 293. Andre våbensten fra 1500'ernes midte, der tilskrives Roskilde-værkstedet, er to *sten fra Holbæk Museum, over Kirsten Tidemands (†1527) og over hendes søn Markor Tidemand (†1550) og hustru Karine Bølle. Begge sikkert lagt 0. 1550, jfr. Jensen: Gravsten I, 204f., II nr. 295 og 296. Fru Karen Bølle døde 1582, begravet i S. Knuds' domkirke Odense, jfr. DaAdÅrb. 1945, II, 109f.

⁷⁴ NM2. Håndskriftsaml. J. H. Larsen: Bidrag til topografisk beskrivelse 1848 og note 27 og note 35.

⁷⁵ Jensen: Gravsten I, 255 og II, nr. 486.

⁷⁶ Jfr. NM2. Håndskriftsaml. J. H. Larsen: Bidrag til topografisk beskrivelse 1848. C. F. Barnewitz var g.m. Lene Kirstine Grubbe, datter af Hille Bülow (nr. 12) og Sivert Grubbe (nr. 10). Lene Grubbe var 1. gang g.m. oberstløjtnant Fr. Aug. Barner, †1712, og frk. Barner kan være en datter af dette ægteskab.

⁷⁷ En afstøbning findes i Nationalmuseet.

⁷⁸ Korset blev fundet sammen med kisteplader og -beslag bl.a. et skriftbånd med initialerne MG og SR og årstallet 1569, en datering, som synes at stemme med de andre krucifiksers.

⁷⁹ Hjelmtegnet, en okse, er nu afbrækket og skubbet ind bag beslaget, men ses på fotografi fra 1912 på plads.

⁸⁰ Sibylle Grubbe var datter af Jørgen Grubbe (1584-1640) og Lene Grubbe (1594-1640), begravet i Halsted kirke, jfr. kisteplade nr. 2, DK. Maribo s. 615. Sml. Niels Jørgen Poulsen: Slægtens sidste mand, i Lolland-Falsters Stiftsbog 1978, s. 62-75. Parret havde i alt 17 børn, jfr. begravelse nr. 9 og 10 samt Sivert Grubbe (begravelse nr. 11), sml. DaAdÅrb. 1895.

⁸¹ Sml. note 80.

⁸² Beslag fra †kiste for Johan Beck, †1644 (DK. Sorø s. 1008, fig. 16).

⁸³ Sml. Marie Sophie Bielkes kiste fra 1686 i Roskilde domkirke, DK. Kbh. Amt s. 2108, jfr. Niels Jørgen Poulsen: Ove Skades Krypt i Roskilde Domkirke, i NMArb. 1976 s. 88 f., 95, fig. 11, samt Christen Skeel Jørgensens kiste fra 1688 i Århus domkirke, DK. Århus s. 881 med fig. 575. Jørgen Grubbe (1584-1640) var søn af Eiler Grubbe og Kirsten Lykke, og såvel Sivert Grubbe (begravelse nr. 11) som øvrige børn af Lene Rud og Jørgen Grubbe (sml. note 80) vil således have kunnet tælle en Lykke blandt deres aner.

⁸⁴ Sml. Niels Jørgen Poulsen: Michael og Nicolai Schrøder, i Historiske Meddelelser om København, 1977, s. 84f.

⁸⁵ Venligst meddelt af Kay S. Nielsen, Tøjhusmuseet.

⁸⁶ NM2. Håndskriftsaml. J. H. Larsen: Bidrag til topografisk beskrivelse 1848 angiver kun amtmand de Barner og hustru A. M. Rosenkrantz samt 4 børn. En artikel i ugeskriftet Nordisk Billed-Magasin, 14. jan. 1872, nr. 3, anfører 13 kister i kapellet.

⁸⁷ Ordenen de l'Union parfaite var en hoforden, indstiftet 7. aug. 1732 af dronning Sophie Magdalene på hendes 11-års bryllupsdag med Christian VI, og var beregnet for en snæver kreds med personlig tilknytning til dronningen. Jfr. Kongelige ordener, udstillingskatalog ved Niels G. Bartholdy, Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg 1980, s. 50 med farveplanche efter s. 24.

⁸⁸ DK. Kbh. By, bd. 2, s. 346 nr. 7 og 8, jfr. fig. 55.

⁸⁹ Jfr. brev af 1. juni 1906 i korrespondancearkiv, NM2.

⁹⁰ Indb. 1902 henfører det ene af disse beslag, som angives at være af tin, til †kiste uden kisteplade.

⁹¹ Jfr. Peder Biørn (udg.): Nye Samling over Rid-

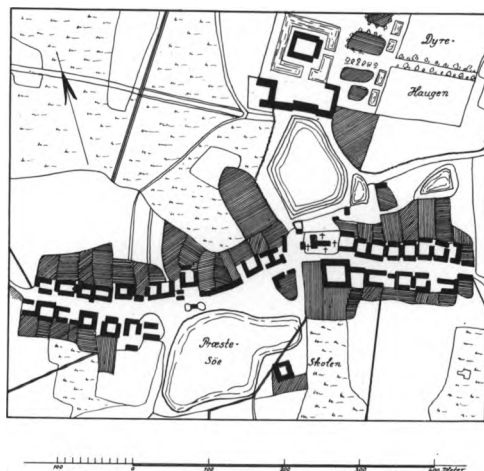


Fig. 50. Landsbyplan 1782. - Village map 1782.

derne af Elephant- og Dannebrog-Ordenen fra Aar 1660 til 1776, 1776.

⁹² Rangkrone for ubetitlet adel.

⁹³ Lützow-våbenet kan forekomme fremmed i en Barner-begravelse. Der kan dog henvises til staldmester M. Fr. Lützow (†1696, sml. gravkælder, be-

gravelse nr. 12), hvis to døtre med Hille Bülow (†1718, sml. gravkælder, begravelse nr. 12), Dorothea Elisabeth og Anna Catharina (*1685), ifølge moderens testamente fik ophold på Vedbygård, hvor de begge endnu levede 1748, jfr. DaAdArb. 1928, s. 69f.